

Socijalna revija

***Mjesečnik za kulturu, ekonomiju i
socijalnu politiku***

Sadržaj:

Dr Albin Ogris: Pojam stranke.

Josip Andreis: Djelo Musorgskoga.

Nikolinje.

Fr. W. Foerster: Socijalni rad studentske omladine u
Engleskoj i Americi.

Otstup i smrt nadbiskupa dra Sedeja.

G. Živaljević o podrijetlu bogatstva.

Dr Stjepan Podolšak: Engleski katolici, Labour Party
i socijalizam.

Joso Felicinović: Paške solane i paški težaci-radnici.

Šezdeseta godišnjica g. Kunschaka.

Neuposlenost u Jugoslaviji.

Broj 3.

6. XII. 1931.

«Socijalna revija»

izlazi svakog 1. u mjesecu. — Pretplata: na godinu 60 dinara, na pola godine 30 dinara; inozemstvo godišnje 80 dinara (7 Rm ili 35 franaka). — Adresa Uredništva i Uprave jest: Šibenik, pošt. pret. 17, Dalmacija; lična adresa urednikova jest: Šibenik, Ulica Kralja Tomislava.

Slijedeći broj posvećujemo miru

i problemu ograničenja oružanja. U člancima biće obrađeni rezultati prošlog rata, ideologija mira i nenasilja te negativizam atentata i terorizma kao sredstava političke borbe.

U slijedećim brojevima donijecemo iz pera stručnjaka ocjenu rentabiliteta vinogradarstva, raspravu o društvu „La Dalmatiëne”, koje je obustavilo u svojim tvornicama rad, te potpuni tekst nacрта zakona o kolektivnom ugovoru o radu i odnosima iz rada.

Kako je ovo već treći broj, molimo gg. pretplatnike da uplate pretplatu, jer revija nema nikakva prihoda osim pretplate. Svako otezanje isplatom ove znači ugrožavanje izlaženja „Soc. revije”.

Dr Foerster u svojoj knjizi «Christentum und Klassenkampf»

najveće poglavlje koje, — ono o radu studentske omladine, — donosimo, polazi ka rješenju socijalnog pitanja oružjem socijalne pedagogike, preko uzgoja čovjeka ka uzgoju društva. Između te knjige i naših dana stoji jedan veliki rat, koji je preko četiri godine uništavao kulturu srca i duha, i mnoga se Foersterova tvrdnja danas čini preveć optimističkom. Vrijeme je demantiralo njegovo mišljenje da je akutni stadij socijalnog pitanja znatno popustio i da se polagano prelazi ka približavanju dvaju krvno zavađenih društvenih razreda, kapitalističkog i proletarskoga. Dr Foerster je očividno računao na prijeratnu normalizaciju. Ali nema toga vremena, koji bi mogao demantirati njegove riječi o nužnom preduvjetu socijalnog uzgoja vlastitoga ja za uspješnu socijalnu aktivnost, o potrebi dobrote i težnje ka višemu. Svijest o potrebi toga duboko je prodrila i u najekskluzivniji marksizam, koji se evolvirao u socijalni reformizam, a ta svijest je svjedokom tragike ruskog boljševizma, koji je u svom početku težio ka organizaciji državne matematike, u kojoj bi ljudi bili sasvim neduhovno poredani kao žigice u kutijici, a sve bi skupa nalikovalo slabo aranžiranoj pruskoj kasarni.

Više vlastitoga uzgoja, više svjetlosti i osjećaja treba, — tako kliče Foerster. Nema sumnje da baš u tome leži ključ do rješenja svih društvenih problema, kao i najveće opravdanje kršćanskog socijalizma, koji je podigao modernu socijalno-ekonomsku doktrinu na bazi najveće i najuzvišeniije religije — kršćanstva.

Redakcija je zaključena 30. studenogaa 1931.

Izdavač i odgovorni urednik: BOŽO DULIBIĆ, odvjetnički kandidat u Šibeniku. — Tisak tiskare „Kačić” (O. B. BULJEVIĆ) u Šibeniku.

II

Dr Albin Ogris:

Pojam stranke

Skupinski se cilj može ostvariti na mnogo načina, ali uvijek pod konkretnim modalitetama, sa mnogo njihovih kombinacija i varijacija. Ako je n. pr. skupinskim ciljem izgradnja željeznice, ovaj se može realizirati različito glede vremena, raznih mogućih trasâ pruge, glede financiranja i eksploatacije, tarifne politike, jamstva itd. Rijetko se kada događa i u pretpostavci, a kod važnijih i trajnijih ciljeva je skoro isključeno, da svi članovi zajednice teže ka cilju zajednice potpuno pod istim modalitetama, a to radi uvijek istog razloga, t. j. nejednakih uvjeta opstanka i razvoja članova zajednice, koje sve sili normativnost njihovoga individualnog socijalnog položaja da idu prema ciljevima zajednice samo ili radije pod onim modalitetama, koje zadovoljavaju njihov socijalni položaj, njihove interese. U spomenutom će primjeru n. pr. u pripravnim odborima predstavnici poljodjelskih općina, tvorničarâ, trgovaca drvom, financijerâ, državnih vlasti itd. tražiti željeznicu svaka skupina prema svojim specifičnim interesima, te će pokušati da prodru što većim brojem svojih zahtjeva. Radi sličnosti uvjetâ opstanka (svih ili nekih) mnoštva članova bilo koje socijalne zajednice, sličnost koja se pokazala glede bilo kojeg načina, kako da se prema njihovim interesima realizira skupinski cilj, postaje za to mnoštvo ljudi na taj način derivativnim ciljem skupnosti, djelomična socijalna norma, koja uređuje u okviru prvenstveno onaj njihov postupak, koji se odnosi na izvjesni način u realizaciji cilja skupnosti. Derivativni ciljevi skupnosti su, kao skupinski, isto tako društvo-tvorni kao i oni originarni, te glede socijalnih zajednica koje su nastale u krilu postojećih zajednica važi sa restrikcijama, koje se same po sebi razumiju, sve ono što smo pokušali razložiti glede originarnih. Takve socijalne zajednice imaju razna tipična imena kao: stranke, mišljenja, sekte, herezije, skupine, klijentele, tendencije, škole, krila, pristaštva, struje, smjerovi itd. Stranka je, dakle, po definiciji correlativum; ako, onda u socijalnoj zajednici postoje najmanje dvije (jednoj strani mora odgovarati bar još jedna; partija, party, partito, parti, Partei itd. = pars). Stranka bez bar još jedne protivne, logičan je nonsens. Stranke su sekundarne socijalne tvorevine, te se kraj sve svoje jake socijalne uloge ne pribrajaju primarnima, kako to misle mnogi sociolozi (obitelj, narod, pleme, država, općina); one se pojmovno nalaze samo u okviru već postojećih, dotično nastajućih socijalnih zajednica i nestaju s njima, dotično, što se često događa, mogu da se osamostale time što iz finalne crte svih njezinih članova ispada originarni skupinski cilj ili ih, prema pravilu o heterogoniji ciljeva, po-

država novi originarni cilj. Strankini t. j. derivativni skupinski ciljevi opet mogu se, dakako, postignuti u raznom opsegu, vremenu i različitim modifikacijama; sve su takve varijacije, čim ih u okviru stranke želi mnoštvo članova, novi specijalni sistemi socijalnih pravila, one su isto tako društvo tvorne te raščlanjuju stranke (struje, škole, tendencije, smjerove, mišljenja itd.) u podstranke, frakcije i sl., i taj se proces nastavlja — glede svake modalitete originarnoga i svakoga derivativnoga cilja može to biti i različito — počam od originarne zajednice i uvijek u njenom okviru kroz mnogo faza do zadnje najmanje zajednice, u kojoj se svojim subjektivnim željama i ciljevima glede posebnih modaliteta, singularnim ciljevima, nalaze jedni prema drugima kao stranke još samo pojedinci.

Ljudski rod je na taj način isprepleten raznolikošću normnih sistema socijalnoga postupka nebrojenim smjerovima u socijalne zajednice svake vrsti, počam od kratkotrajnog društva kartaša do hiljadugodišnjih naroda i država, u okrilju kojih se socijalizacija pojedinca specijalizira u nejednakim piramidno postavljenim stranačkim tvorevinama. Budući da su i stranačke tvorevine samo objektivacije, funkcije jedne i iste volje za život, te se to u svojem totalitetu ne može dijeliti, ne može biti realnih cezura ni među onim sistemima socijalne zajednice koji odgovaraju stranačkim tvorevinama, a gdje ih postavljamo, činimo to zbog praktične orijentacije. Originarne isto kao i sekundarne socijalne zajednice mogu se dalje koalicijski udruživati pod posebnim skupinskim ciljem u sve moguće kombinacije, koje su same za sebe nove originarne zajednice i koje se raspadaju prema istom strankotvornom procesu do najniže skupinice, u kojoj se pojedinačni cilj-interes bori sa pojedinačnim ciljem. Ta vječito nestalna orijentacija u mnogo pravaca mnogostranih usporednica u postupku masa ljudi koje se brojčano mijenjaju, koji žive prema uvjetima opstanka i razvoja koji se stalno mijenjaju te bezbrojne kombinacije ovih, prozročuju podozrivu kaotičnost u socijalnom zbivanju. Takav dojam je još jači, čim se više trudimo oko traženja sistematizatornog ključa socijalnog života samo u biotičnim faktorima i urođenoj prirodi interpsihičkih odnosa.¹

Prelazeći na političke stranke, o kojima govori naš napis, treba da pripomenemo da se induktivnim putem teško može u prašumi političkih pisaca naći kakva Arijadnina nit. Za ilustraciju toga evo bez izbora nekoliko definicija poznatijih auktora, djela kojih su najviše pri ruci.

Tako je A. Merkelu, čije tumačenje političkog strančarstva (u *Fragmente zur Sozialwissenschaft*, 1898., str. 122 ss) smatra W. Sulz-

Na prirodoslovno-psihološkom temelju quintam essentialium političkog strančarstva hoće da, skupa s mnogim drugima, razjasni i W. Sulzbach u svojoj inače zanimivoj knjizi ovim mišljenjem: „Ako uspije učiniti razumljivom formaciju stranaka duševnim procesima, koji su svakome od nas intuitivno razumljivi, onda i samo onda je ona shvatljiva.” (*Die Grundlagen der politischen Parteibildung*, 1921, str. 116). — To mišljenje je kazao H. Münsterberg kraće riječima da je stranka „sistem zamršenog izazivanja razdraženosti”.

bach do sada najboljim, jezgra problema u protivštini sintetičkih i analitičkih tendencija, kojima se, po njegovu mišljenju, uređuje odnosaj između državne cjeline i njezinih dijelova (pojedinaца, pokrajina itd.), a koje tendencije Merkel vidi personificirane u naprednim (tendencija k reformama) i konzervativnim (tendencija ka sačuvanju) strankama i njihovim varijacijama.

Hasbachu je politička stranka „udruženje licâ koja imaju jednaka politička uvjerenja i ciljeve, i teže, da bi ostvarili svoje zahtjeve, ka prisvojenju državne vlasti” (Die moderne Demokratie, 1921., str. 471).

H. Lagardelle smatra strankom već svaki „jasno vidljiv politički pokret” (Die pol. Parteien in Frankreich; Zeitschr. f. Politik, V. 1912., IV. sv.).

Ostrogorski zove strankom „vanzakonsku organizaciju, kojoj je svrha da jedinstveno orijentira mišljenja državljanâ, da bi se opća volja mogla legalno manifestirati” (La Démocratie et l'Organisation des Partis politiques, II. sv., str. 570).

Prema Jellinekovoј definiciji politička je stranka „skupina ljudi, udruženih zajedničkim uvjerenjima glede stanovitih državnih ciljeva, koji namjeravaju da te ciljeve ostvare” (Všecobecnâ státoveda, češki prevod, str. 117).

Burke ju određuje „udruženjem ljudi koji se sjedinjuju oko zajedničkog promicanja nacionalnog interesa na osnovu posebnoga, njima svima svojstvenoga načela” (Thoughts on the Present Discontents, 1902, str. 81).

Duprat naziva strankom „skupinu ljudi koji pristaju uz zajednički program socijalne državne organizacije” (La Réprésentation proportionnelle et la Réprésentation nationale au point de vue sociologique u Rev. Internat. d. Sociologie, nov. 1913.).

Lowell drži ukratko da je politička stranka „skupina ljudi, udruženih samo u tu svrhu, da se omogući dalje vodenje poslova vlade” (The Government of England, II. sv., glava 35).

Po Rehmu su političke stranke u širem smislu one „skupine stanovnika koje združuju bilo kakvi skupni nazori, koje kušaju ostvariti uplivom na ustavne organe (državnoga poglavara, parlamenat, ministarstvo, izbornike)”, a u užem smislu „one skupine stanovnika koje združuju mišljenja o specifično državnim stvarima” (u Wörterbuch der Volkswirtschaft dra Elstera, II. izdanje od 1911., str. 536 do 562, članak: Politische Parteien).

M. Weber je mišljenja da su političke stranke „slobodno pristupačna društvena skupina (Vergesellschaftungen), kojoj je svrha da u okviru kakve skupine pribavi svojim vođama snagu, a time ujedno svojim aktivnim članovima šanse (idealne ili materijalne) da provedu svoje stvarne ciljeve (ili postignu lične koristi, ili oboje)” (Grundriss der Sozialökonomie, II. dio: Wirtschaft u. Recht, 1921, str. 167. — Slično i Hauriou u Droit constitutionnel, 1923., str. 601).

Dr W. v. Blume veli, da je stranka „udruženje mišljenja i borbe, koje se u jednoj većoj zajednici odvaja, da bi ostvarilo svoju volju u

ovoj" (Die Bedeutung der Parteien, Handbuch d. Politik, 1920., sv. I., str. 347).

Već iz ovo par definicija može se vidjeti, kako nacionalno i historički determinirana ideologija pojedinih auktora unaša u ove kao bitne točke takva obilježja, koja specijalno označuju samo poneku osobitost, naročito značajnu za stranke u njihovoj rodnoj državi.

Ispravno je što socijalistički i njima idejno srodni politički pisci svadaju političko strančarstvo na staleško-klasnu borbu, jer to je u duhu njihove socijalne filozofije. Nisu iscrpnija ni tumačenja „prirodnim borbenim duhom čovjeka" (H. S. Maine), vlastitostima koje su karakteristične za ljudske godine života (Rohmer i čitavo njegovo doba), antitezom između sangvinikâ (naprednjaci) i melanholikâ (konzervativci) (Maucaulay), antitezom socijalne dinamike i statike (Bryce), evolucijom i diferencijom (Zenker, Le Bon itd.). Nešto više od političke poezije nije ni Sulzbachovo mišljenje (op. cit., str. 120 do 121): „Ljudi koji su izabrali jedan te isti državni narod za nosioca svojih težnja, drobe se u stranke prema tome, da li kod svojih političkih težnja stavljaju svoje uporište na cjelinu ili njezine dijelove, da li im je država cilj ili sredstvo, da li hoće da joj dadu više ili manje funkcija."

Da nam gola analiza biopsihičkog zbivanja pojedinih političkih ideologija ne može da dade ključ za shvaćanje onoga tipa socijalnih zajednica, koji nazivamo političkim strančarstvom, vidi se već iz gornjih navoda, a da se i samim induktivnim putem, uporedbom konkretnih političkih stranaka, ne može doći do cilja, uvjerava nas već prvi pokušaj da pod jedan pojam skupimo svu onu nepreglednost i zamršenost koju predstavljaju političke stranke od najstarijega državnog života do danas.

Ako je, pak, politička stranka doista stranka u socijalnom smislu, t. j. sekundarna socijalna tvorevina zajednice u okviru postojeće socijalne zajednice, — a to ona može da bude samo u državi, toliko i samo to nam faktično kaže indukcija, — onda treba smisao i tumač političkog strančarstva tražiti u specifičnosti državnosocijalne zajednice.

Dr Krek o odnosu poslodavca i radnika

8. lipnja 1910. g. u jednome svom govoru u parlamentu u Beču, kazao je dr Ivan Krek o odnosu radnika i poslodavca ovo:

„Radnik ima pravo zahtijevati: Daj mi toliko, koliko je vrijedno ono što ti ja dajem! Da tu misao izrazim još tačnije, naglašujem da se po kršćanskom pojmovanju mora prosuđivati ugovor o radu i službi po sedmoj Božjoj zapovijedi: Ne ukradi!, a ne, — kako se to često i sa naše strane krivo shvaća i tumači, — po četvrtoj Božjoj zapovijedi: Poštuj oca i mater! Radnik i poslodavac ne stoje jedan prema drugome kao otac prema sinu, već kao kupac i prodavač."

Djelo Musorgskoga

(1839-1881)

Taineova teorija o postanku umjetničkog djela dade se dobro primijeniti na ličnost Musorgskoga. Ta teorija predviđa tri glavna elementa koji odlučuju pri umjetničkom stvaranju: vrijeme, rasu, sredinu.

U stanovitome momentu XIX. vijeka osjetile su se posljedice romantizma (pesimizam, upotreba muzike za manifestaciju bolesnog rezonovanje i patnje) i u ruskoj muzici; ona, stojeći do tada pod uplivom zapada, nije imala svoj tipično-rasni stil. Pokušaji da se tome stilu udare temelji, rijetki su. Pod uplivom Glinke i Dargomižskog, stvarala se tada društvo „petorice“ ((Balakirev, Cui, Borodin, Musorgski i Rimsky-Korsakov). Zadaća im je bila: stati na put romantičnoj invaziji, ukloniti iz muzike sve simboličke elemente i, najvažnije od svega, crpsti iz pučke melodike gradu za dalje stvaranje. Upravo naglašavanjem iskorišćavanja melodike narodnih pjesama udareni su osnovi ruskom stilu u muzici. Musorgski kao član i suborac te akcije, otkriva u svojim djelima karakteristike tog momenta (u historijskom smislu), te rase i tog ambijenta.

I

Musorgski zaprema u povijesti muzike jedno posebno, upravo jedinstveno mjesto. Ako zahvatimo općenitim pogledom čitavo njegovo djelo, opažamo jasno kako on nije posjedovao onu kompozicijsku tehniku, koja bi odgovarala njegovoj genijalnoj nadarenosti. Skoro sve njegove kompozicije obradene su prilično diletantski i rudimentarno. Instrumentaciju je najslabije poznao. Srećom je u svom prijatelju Rimsky-Korsakovu bio našao vrijedna pomagača, čovjeka muzički potpuno izobražena.

Kao umjetnik, Musorgski je realista. On sam kaže: „U muzici hoću istinu; kroz muziku hoću da razgovaram sa ljudima“. Musorgski mrzi formu koja ga sputava; njegova muzika nije ni u kojem slučaju apsolutna, bazirana na izvjesnim kalupima, koji očividno sprečavaju umjetnika-realistu u reproduciranju muzičkih ilustracija nekog zadanog sujeta. Ali Musorgskome tehnička sprema nije dozvoljavala da ovu koncepciju uspješno provede. Želi li netko da se oslobodi dotadnje forme-tiranina zato, da stvara nove forme, koje bi bolje odgovarale njegovim umjetničkim zahtjevima, mora one stare savršeno poznavati. Naprotiv se Musorgski, ne ispunivši ovaj uvjet, očividno mučio oko forme, tretirajući ju diletantski-neiskusno. Ogromna većina njegovih djela (osim vokalno-instrumentalnih scenskih djela) je vokalne sadržine, koja mu, diktirajući donekle formu, ide u tom pravcu na ruku. Čisto instrumentalnih djela ima on veoma malo. Poznavajući njegove

tendencije u umjetnosti, nije začudno da on komponira skoro isključivo tekstove raznih pjesama i pjesničkih ciklusa. Opetujem, Musorgski je realista; istina mu je iznad svega. On se neće prepustiti fantaziji. On će uzeti ljudske riječi, stihove, te će ih muzički ilustrirati, t. j. nastojeći da precizira razne elemente nekog teksta. Tražiće, da tako kažemo, karakteristične modulacije koje mu same riječi sugerišu, prekid ili neprekidno trajanje ritma, pomoću kojeg jezik manifestuje izvjesne emocije. U kratko, umjesto da riječi budu u službi muzike, muzika sama prestaje biti neovisnim faktorom i prelazi u službu riječi.

Usprkos svim greškama i nesavršenostima koje nalazimo često kod Musorgskog, njegova djela imaju veliku umjetničku vrijednost zbog genijalne iskrenosti i spontanosti koju je posvuda sačuvao.

II

Od malobrojnih, čisto instrumentalnih kompozicija Musorgskijevih, dvije su najvažnije: „Slike sa izložbe” i „Noć na golom briježu”. Prvo djelo nastaje pod utiskom slika sa postumne izložbe njegovog intimnog prijatelja, slikara i arhitekta Hartmanna. To je niz kompozicija za klavir. Klavirski stavak je začudo prilično nespretan i ako napisan od jednog odličnog pianiste. U novije vrijeme pokušalo se s uspjehom orkestrirati to djelo (zadnji i najuspjeliji je pokušaj Ravelov). „Noć na golom briježu” je simfonička pjesma za orkestar. Ona prikazuje strahote jedne noći pune duhova i drugih fantastičkih likova iz ruskog folklor. Pored nekih kompozicija u prije spomenutom djelu, ovo je jedina kompozicija u kojoj se Musorgski prepusta fantaziji, stvarajući djelo puno kolorita, ritma i života. Rimsky-Korsakov mu je u svoje vrijeme popravio i preudeso instrumentaciju.

Pjesme Musorgskog za glas i klavir imaju u pretežnom broju pučki karakter. To se objašnjuje poznatom činjenicom osnutka „pektorice”, a k tome i simpatijom Musorgskog prema puku u kojem je dugo živio, te njegovim suptilnim darom opažanja i reproduciranja. Najljepši je njegov ciklus na vlastiti tekst „Dječja sobica”. Sedam pjesama, od kojih je svaka jedna mala drama, opisuju razne momente iz dječjeg života: veselje, živahnost, iznenađenje, umornost. Djelo je naišlo odmah na velik uspjeh. Drugi su važni ciklusi: „Bez sunca” (6 pjesama), „Pjesme i plesovi smrti”. Od pojedinačnih pjesama vrijedne su spomena: „Sirota”, „Seljakova uspavanka”, „Noć”, „Kalistrat”, „Molitva”, „Sovihna”, „Hopak”, „Hebrejska pjesma”, itd.

III

Musorgski je već zarana imao veliku sklonost prema dramatskoj muzici. Još kao mladić skicirao je opere „H a n d ' I s l a n d e” (po V. Hugo-u) i „E d i p a”. Malo zatim napisao je libretto po romanu „S a l a m m b ô” G. Flauberta. Opera je ostala nedovršena. Kasnije je Musorgski odavle upotrebio razne muzičke fragmente za „Borisa Godunova” i druge opere. 1868. počne on komponirati Gogoljevu „Ž e n i d b u”. No i nju ostavi nedovršenu, jer se iste godine oduševio za sujet Puškinov: „Boris Godunov”. Koliko „Salammbô”, toliko „Že-

nidba", odlikuju se posebnim značajkama: u prvome djelu nalazimo koncepciju velikih historijskih slika u kojima puk nema običnu zadaću da popunja izvjesne praznine, već je on smatran kao jedno od glavnih aktivnih lica; u „Ženidbi", pak, nailazimo na jednostavnu i snažnu muzičku deklamaciju. Ove dvije karakteristike, podignute do najvišeg stepena sačinjavaju ljepotu i ogromnu umjetničku vrijednost remek-djela Musorgskoga, „Borisa Godunova".

Sadržaj ove opere je u svakom pogledu nacionalan: on oživljuje važne i presudne epizode iz života ruskog naroda; pored glavnih i sporednih lica pojavljuje se puk, vjerno zapažen i prikazan. Puškin je Musorgskome dao samo sadržaj, i to ne čitav; preudesivši tekst, Musorgski nije postavio u centar radnje Borisa, ma koliko se to, obzirom na njegovu ulogu, čini nevjerovatnim, već narod; narod je nit koja veže početak i konac toga djela. Opera svršava dozrelom i ostvarenom pučkom bunom, koju čitava dotadanja dramska radnja samo pripravlja u znaku gigantskog „crescenda".

Sa stanovišta forme, „Boris Godunov" je tip reformirane opere, kakovu zamišljaju C. Cui i njegovi suvremenici. Muzika ima da bude u potpunom suglasju sa riječima i nesmije da se razvija autonomno bez organske veze sa tekstom. Dakle koncepcija oprečna Wagnerovoj. Wagner postavlja u središte muzikalnog interesa orkestar, a ruska škola pjevače. Cui pobija i Wagnerove „leitmotive", dok se ovi, iako u malom broju, nalaze kod „Borisa"; orkestar tu igra sasna podređenu ulogu. Sva su lica izvanredno pogodena. Puk je majstorski prikazan. Tragika Borisova je savršeno iznesena sa jasno naglašenim bitnim momentima. U opreci s njom, komika nekih sporednih lica je nepri-siljena, pučka i jednostavna. Ljubavne scene Marine i lažnog Dimitrija su proćučene i okarakterisane neizvještačenom lirikom. U kratko, „Boris Godunov" je bitno ruska opera, nesamo po sadržaju, već po duhu čitave drame, karakteru lica i obliku u kojem su izneseni događaji. Ona je dostojna da stane uz bok svim neumrlim tvorevinama ostalih muzičkih genija.

Slijedeća opera Musorgskoga je „Hovanščina". Ona ima analogija sa „Borisom" samo u toliko, što i ona opisuje neke dramatske momente ruske povijesti (socijalne i religiozne borbe u drugoj polovini XVII. vijeka), i prikazuje na poznati već način ruski narod. Inače ona već ima pravilno razvijenu dramsku radnju, dok je „Boris" bio više jedan niz potresnih i jakih prizora. U ovom djelu se opaža neko smirenje u duhu klasičnom i po stilu i po sredstvima. „Boris" je, naprotiv, daleko slobodniji i revolucionarniji. Operu je usavršio i instrumentirao Rimsky-Korsakov, koji je svojedobno dotjerao i „Borisa Godunova". Fragmente posljednje, nedovršene opere Musorgskog „Soročinski sajam" sakupio je, dovršio i instrumentirao Nikolaj Čerpnin.

Musorgski je apsolutno originalan po svom osjećaju tonaliteta i harmonije. On prekida sa svim pravilima i teoretskim zakonima.

Mnoge nije ni poznao, i samo svom muzičkom instinktu ima da zahvali umjesnu upotrebu svojih čudnovatih harmoničkih kombinacija.

Diviti se Musorgskom kao muzičaru, znači uživati umjetničke rezultate postignute sa zbilja čednim sredstvima, što samo potvrđuje njegovu genijalnost. Musorgski ima svoj specijalni način kojim izražava svaku nijansu u osjećanju. I to je u vezi sa njegovim umjetničkim Credom: Istina mora biti na prvom mjestu. Pišući istinski, prenašamo život u muziku. Muzika ne postoji zbog sebe, već zbog života.

Nikolinje

Starac Nikola osoba je draga,
što tihom pričom sijede mame struji,
dijete se stiska uz njena lica blaga,
mrazom se tresce,
pita o vjetru što vani strašno bruji:
„Mamo, o, mamo, što to tako ūji?”

Da l slatku laž to vjetar kroza stijene
hoće da snagom svom dezavuiru,
dijete ne pita zašto mama vene,
zaspaće lako,
a mama će dahnut u nj blagoslov mira.

Malo će proći, doznaće dijete pravo
da dar ne nosi starac svijetlog lika,
a svijet će pred njim biti u oštroj pozi
strogooga lica državnog odvjjetnika.

Skupština Radničkoga Strukovnog Saveza

27. listopada održana je skupština RSS-a u Splitu. Iz izvještaja se vidi da se kršćanska sindikalna organizacija nalazi u svome početku. Postoje posebne skupine privatnih namještenika (Split), kućne posluge (Split), radnika u kamenolomima (Selca na Braču) te duhanara (Imotski). Svega skupa organiziranih ima oko 300. Osobito su aktivne skupine privatnih namještenika i kućne posluge, koje imaju i svoje fondove.

Na skupštini je zaključena fuzija RSS u Splitu sa RSS-om u Zagrebu, tako da je splitska organizacije formirana kao okružje centralnog saveza za primorsku i zetsku banovinu.

U novom su odboru Dušan Radica, ban. čin., (predsjednik), Jerko Bonfačić, Donadini, Vuković, Nikolić, a sekretarijat vode Ivo Arnerić i dr. Stjepan Podolšak. U programu je obnova organizacije u Pagu, te organizacija radnika i namještenika u Šibeniku i Dubrovniku.

Socijalni rad studentske omladine u Engleskoj i Americi

Izvan svake je sumnje da su gore opisane metode rada i socijalnog obrazovanja od vrlo velike važnosti i za stanje stvari na kontinentu. Socijalno pitanje nije sada kod nas jamačno više u akutno grozničavom stanju, za čije su ublaženje u Engleskoj ustanovljeni *settlementi*, ali međusobno udaljavanje dvaju slojeva je kod nas, protivno od onoga što se dogodilo u anglosaksonskim zemljama, radije u porastu, nego u opadanju, a to se baš u Njemačkoj i Švicarskoj javlja i u novoj konstelaciji političkih stranaka.

I kod nas je pokazano mnogo dobre volje za socijalni rad, ali falio je baš odlučni faktor za izmirenje slojeva, a to je ona osobna veza na širokoj osnovici i ono savjesno proučavanje položaja, što je sve omogućeno prije spomenutim radom i ustanovama. Prava je sramota da naša sveučilišna omladina često manje poznaje pravi život malog puka, nego onaj stanovnika otokâ Fidži, a ipak bi za solidno spremanje oko obavljanja profesije te uopće za stvaranje naziranja na život bio potrebit savjestan studij u tom pravcu bar koliko sveučilišna predavanja i knjižnice.

„Tko je živio makar samo godinu dana sa siromasima, — pripovijeda jedan američki *settlement worker*, — nikada više neće misliti kao prije.” Čovjek koji poznaje samo jedan sloj društva sličan je čovjeku koji je pročitao samo jednu knjigu. A baš par pogleda u tamne strane života je od velike važnosti za uzgoj omladine, te u njoj budi onu svetu ozbiljnost, koja jedina čini život vrijednim življenja.

I za mnoge djevojke bila bi upravo sveta stvar, kad bi zahvaljujući takvim organizacijama dobile priliku da jednom vide kakav utisak ostavlja sasvim prazna smočnica, i što li sve moraju iskusiti roditelji koji nemogu da hrane i nadziru nego sasvim nedovoljno svoju djecu, te što znače za živce i dušu kruta borba za opstanak, slabi stan, patnja od studeni zimi, alkoholizam i često prekomjerno trajanje najjednoličnijih poslova, kao i da vide kako se pod uplivom ovih stvari formiraju mišljenja puka, a naročito kako su skoro opća indiferentnost viših slojeva i njihovo stajanje po strani djelovali na razvoj socijalnih mišljenja, koja kasnije grozom i gnjušanjem ispunjaju poštene građane.

Kako to da na londonskom Istoku može netko i najelegantnije obučen prolaziti najbijednijim četvrtima, a da ne izaziva mržnju ili porugu? Baš intimno osobno zauzimanje oko opstanka puka i navala izobraženih slojeva u te četvrti s ozbiljnom odlukom da krepko pomo-

gnu, izbrisali su kod radničkih klasâ gorki osjećaj osamnjenosti i učinili da ove dadu svojoj bijedi i načinima kako da se ovoj doskoči tumačenje sasvim oprečno onome koji je izražen u teoriji klasne borbe, koja je toliko raširena na kontinentu.

Carlyle je kazao jednom o radnicima svojega vremena, da je ovima trgovina svojim svjetskim trzavicama napravila nesigurnima sve puteve, te da su im umjerenost, sigurnost i mirna postojanost, ti najveći blagoslovi čovjeka, nepoznati. Danas, u naše vrijeme, idu, što se toga tiče, stvari mnogo bolje, ali neskrivljena neuposlenost još uvijek ima udjela u životu radničkih klasa, tako da se nemože dobiti prava slika, ako se dublje ne upozna njihovo pravo stanje. Mnogo lakše bi se dala shvatiti velika ogorčenost radnikâ protiv svih napadaja na njihove organizacije, kad bi se poznavalo koliko ove organizacije svojim potporama neuposlenima pomažu da radnici budu zaštićeni od posljedica ovih „svjetskih trzavica“.

Supruzi Sidney Webb govore sasvim ispravno glede takvog stanja neizvjesnosti: „Ako se pomisli, koliko je naš vijek učinio za zaštitu sigurnosti i trajnosti sredstava za pomoć intelektualnih radnika, te kakvu li su samo orijašku zaštitnu mrežu organizirali imućni slojevi, čini se doista čudnim da baš ovi slojevi nemogu shvatiti težnju radnika ka ovim istim blagodatima“.

Ali ako nam takva socijalna obuka često i pruža sve drugo nego osokoljavajuće utiske, opet je izvorom mnogih iskustava i opažanja koja dižu duh. Kada na primjer gledamo, kako u nižim slojevima hiljade žena koje rade po zdravlje škodljive poslove, vječno u opasnosti za život, a često sasvim lišene svega što bi moglo životni opstanak učiniti dragim, ostaju do kraja poštene i čiste, moramo opetovati sa Lady Dilke: One su naš ponos i naša sramota. Naš ponos, jer pokazuju do kakve visine pravog heroizma može doprijeti naša narav; naša sramota, jer mi o tome znademo tako malo, te smo dapače gurnuti u duševnu i moralnu propast od nesravnjivo manjih zapreka.

Vrlo je poučno i proučavanje moralnoga mišljenja onih koji se nalaze na najnižim stepenicama opstanka. Kraj pokvarenosti i bezkarakternosti susreće se kod ovih herojska spremnost za međusobno potpomaganje. U Hull House Settlementu čuli smo gdje govore o jednom čovjeku koji je dva tjedna ustupio svoj krevet jednoj sirotinj, prijateljici svoje žene, te je čitavo to vrijeme (a bilo je u travnju) spavao na klupi javnoga perivoja. Kazivao je: „Kišilo je samo jedamput“.

Primjeri koje sam gore spomenuo nesmiju se smatrati pozivom da se settlementi ustanove na brzu ruku svugdje. Za načelnike settlementâ sve ovisi od prvog nastupa, a za to nije dosta ni najbolja volja, ni najumješniji takt. Treba poznavati ljude i prilike u kojima treba raditi. Stoga bi mladići morali učiniti ono što je činio ispočetka i Toynbee i njegovi sljedbenici: stanovati duže vremena u četvrtima radnikâ, biti u osobnoj vezi s ovima, redovito učestvovati na skupštinama raznih sindikalnih udruženja, da bi tako ušli do dna u psiholo-

giju socijalnog pokreta i karaktere ljudi. Samo na taj će način biti u stanju da primijene ono novo što će iza toga govoriti ili učiniti konkretnim potrebama puka, krugu ideja na koje je navikao te njegovome specijalnom životnom iskustvu.

Ovakav osobni doticaj sa socijalnim pokretom mora se preporučiti na osobiti način u Njemačkoj i Švicarskoj, gdje je sve do sada jaz između društvenih slojeva tako dubok. Baš tu, kao važniju od svake druge stvari, htio bih da označim mojim mladim komilitonima. I ja sâm u svojoj sam mladosti posvetio skoro dvije godine postojanom gojenju takvih veza s pukom, i ne ustručavam se kazati, da su satovi koje sam proveo u krugu radnika najljepši i najplodniji u mom životu.

U Berlinu, u južnoj Njemačkoj te u Švicarskoj bio sam primljen u raznim radničkim udruženjima, prisustvovao sam muče skupštinama, držao predavanja o etičkim i socijalnim temama, učestvovao u diskusijama koje su se često puta protegle do iza pola noći. I, mogu kazati, nikad mi se nije dogodilo da bi sa mnom postupali kako se ne slaže sa pravilima gostoprimstva. Naprotiv: i onda, kad sam živo napao taktiku pokreta, uvijek sam usrdno saslušan, nikad me nijesu prekidali povicima, te su i u diskusiji moji kritici uvijek lojalno priznavali opravdanost mnogih mojih tvrdnja i optužaba. U jednome udruženju radnika industrije drva u južnoj Njemačkoj koji sam često posjećivao, uvijek mi je u diskusiji davana riječ kao „prijatelju dru F.” premda nijesam bio „drug”.

Tko želi da prisustvuje političkim sastancima, ne treba nego da se informira čitajući odnosne objave sazivanja u radničkim novinama. Dozvolu za pristup na društvene sastanke treba zamoliti kod predsjednika. Svakome tko želi da upozna pravi radnički pokret, od prijeke je potrebe ta stvar. Baš ovi sastanci, na kojima organizirani radnici raspravljaju o svojim stvarima i debatiraju o događajima u mjesecu, daju najbolju priliku za potpuno upoznavanje ljudi i prilika. Osim toga, neka se ovi sastanci iskoriste za nadovezivanje osobnih veza, da bi se pribavile daljne obavijesti.

Moram ipak da ovdje izjavim da se, protivno nego u anglosaksonskim zemljama, osobno neznanje glede pravoga radničkog pokreta proteže i na pretežni dio naših sveučilištaraca socijalista, koje je u većini slučajeva socijalistički pokret osvojio preko posve jednostranog političko-socijalističkog štiva, a učestvuju samo na političkim skupštinama, ne čitaju skoro ništa drugo osim knjiga iz političke ekonomije, napisanih od socijalista, a jedva da imaju pojam o pravome i istinskom puku, za koji ipak žele raditi. Otuda i njihov često puta baš smiješni kult proletarskoga razreda, na račun kojeg se kulta iskusni vode radničkoga društva kolosalno zabavljaju, jer vrlo dobro poznaju velike poteškoće na koje nailazi rad oko organiziranja masa u lijenosti, nestalnosti i pomanjkanju karaktera, čega svega je ipak toliko kod radnika. To je ono vječito tuženje koje čujemo opetovati u, često vrlo uskom, krugu marljivih koji redovito učestvuju na društvenim sastancima.

Svećenicima ću napose spomenuti da bi im ustanove settlementâ (tu bi bilo novo polje rada i za religiozne redove, te bi potsjećalo

na ona vremena, kad su samostani iskrčili šume) mogle biti sredstvo za zadobivanje novog upliva na moderni radnički svijet, ali samo pod uvjetom da bi se što strože držali ovih dvaju načela: 1. Oni koji idu da borave u settlementima morali bi da se prije familijariziraju, na način gore opisan „sa modernim radnikom; 2. Settlement se mora apsolutno uzdržati od religiozne propagande, i baviti se samo etičkim i socijalnim radom. Vjerska bi se akcija mogla voditi samo gdje radnici izraze želju. Uostalom, trebalo bi da se brigom, zabavama, poučavanjem i praktičkim tečajevima učine neophodno potrebitima, a uz to da settlement smatraju iznad svega središtem pouke za mlade svećenike.

Na koncu, prizvaću pažnju čitača na pogibelji socijalnog rada. To nesmije umanjiti naš zanos, nego samo ima da nas oslobodi od nekih pogrješaka i nekih nezdravih elemenata, koji bi mogli škoditi koliko značaju, toliko i samome socijalnom djelovanju.

Neosnovan je strah, koji se sa više strana ističe, da bi takvo djelovanje moglo da prejudicira sveučilišnim naukama. U Engleskoj i Americi više se ne čuje da bi tko opetovao ove prigovore, a to treba da učini da mislimo. U prvom redu, opazilo se da je sva ova djelatnost, — obavljala se ona opažanjem, poučavanjem ili ostalim radom oko pomaganja, — vrlo uspješno uplivala na ozbiljnost i osjećaj odgovornosti mladića, te da im je dapače dala nove porive za savjestan rad. U drugom redu, ovaj je period razmatranja u tim zemljama smatran tako neophodno potrebnim, da se o njemu vodi račun kod određivanja trajanja nauka.

Pravi bi blagoslov bio za svježinu i duševnu energiju i naše omladine, kad bi taj anglosaksonski način upotrebe jednog dijela školskih ferija postao običajan i kod njemačkih studenata. Time bi feudalni ton, oblokanja pivom i druga bljutava i prazna „junaštva“ bili ograničeni na neznatne manjine. „Šumski divljaci“ su, čini se, na pravom putu, — nadati se, da će se i germanske studentske korporacije u budućnosti nešto više nego do sada spomenuti svojih lijepih građanskih tradicija!

Uostalom, i sveučilišni studij ima „pogibelji“, koje bi mogle ukloniti baš takve „sveučilišne kolonije“. Kakve su te pogibelji? Mi akademici često smo puta na ove upozoreni porugljivim i prezirnim tonom. To su pogibelji koje nužno dolaze od sjedenja uz knjige preko čitave godine: apstraktni sud, tuđ životu u svim pitanjima ljudskog opstanka, te uopće nesposobnost za polaganje od promatranja na stvarni život, da bi samo na tome temeljili vlastito životno naziranje. Mnogi od takozvanih „lumena“ naših dana imaju samo kulturu ove vrsti, baziranu na knjigama te sasvim tuđu svijetu!

Jedna vrst opasnosti socijalnog rada za omladinu je, nema sumnje, u tome, što se ona lako prepušta nekome stanovitom socijalnom „licumjerstvu“, mnogom naslađivanju i oholenju radom oko vanjske pomoći, iskaljujući sav svoj idealizam u tom pravcu, a zaboravljajući da je skromni rad oko vlastitog individualnog savršenstva ipak uvi-

jek znatno važnija stvar, već i radi toga što svako izvanjsko djelovanje crpi samo otud svoju najbolju energiju.

Baš kršćanstvo nas uči da je rad oko pomaganja drugoga pun skrivenih opasnosti za internu skromnost čovjeka. U krilu takozvanog altruizma bujno i neopazno raste najopasniji kult vlastitoga ja, i sred žara požrtvornosti razvija se jedna vitalna energija, upravljena sasvim prema izvanjskome. Za onoga koji vodi računa o ovim opasnostima, može socijalni rad da doista bude uzrokom potpunog predanja vanjskom svijetu.

Pravilo „Bog vidi u srce” znači: sve zavisi od najintimnijih pobuda onoga što radimo, od našega ličnog stanja. Moramo se, dakle, ispitati, da li se laćamo socijalnog rada slučajno zato da bi izbjegli težim dužnostima požrtvornosti, ili nas na taj nagoni taština, ili želimo jednostavno uspavati svoju savjest. Između ljudi koji su se posvetili socijalnom radu mogu se susresti osobe doista svete, a kraj njih i osobe kod kojih dobivamo utisak da njihov unufarnji ja više gubi nego dobiva kod takvog rada. Između ovih dvaju ekstrema postoje brojni drugi stepeni.

Zbog svih ovih razloga, od velike je važnosti da se socijalni rad ne razvija odijeljeno od duboke etičke i religiozne koncepcije života, koja nam treba da se saberemo i očistimo unutar sebe prije nego što se laćamo vanjskoga rada, jer samo to nam može dati snage da realno pomognemo nama sličnima. Materijalna pomoć je tako malo plodna i kratkotrajna! Duboko bitna stvar je u uspjehu da probudimo u grudima nama sličnih bar malo one više snage, koja nas diže iznad života, da prospemo malo one ljubavi, koja dolazi iz mirna srca, malo one razboritosti i pouzdanja, koji se radaju samo u unutarnjoj sabranosti i očišćenju.

I u Engleskoj, i u Americi, nije jedan dio social workersa izbjegao gore spomenutoj opasnosti. Prilično velik broj osoba izbavio se dosadnom i praznom kućnom životu, da bi se pridružio velikoj krstaškoj vojni. Ti ljudi su se zadubili u život ubogih, i zaboravili sve drugo. A ipak — koliko li je lakše živjeti u dobrim odnošajima sa siromašnim svijetom najosamljenijih četvrti dokova, koji je duboko zahvalan za dobročinstva koja prima, nego živjeti skupa sa osobama koje nam čine teškom dobrotu i strpljivost hiljadama trzavica svakodnevnoga zajedničkog života.

Gleda se s visoka i hladno na služavku, a onda se ide svakog tjedna po koju večer u Canning Town, da bi se činilo društvo tvorničkim radnicama; zapuštaju se vlastita braća, e da bi bili anđelom čuvarem djece zlatnih uvojaka sa Istoka; oštre se riječi upućuju vlastitoj majci, a puni poštovanja i brige trćemo siroti udovi na Istok. Kao da svijet moralnih snaga postoji samo u djelima prema udaljenima! Svaki čin bez ljubavi, ili nestrpljiv, ili nedelikatan, počinjen u vlastitoj kući, pomaže odugovlaćenju bijede Istoka. Svaka neuljudna riječ koju ti izričeš u krugu svoje obitelji, udarac je nogom dječaku Istoka, svada njegovih roditelja, metak ispaljen protiv duha društvenosti u radničkom svijetu. Medusobnim društvenim odnošajima klice surovosti bivaju brzo prenesene od jednog kraja grada u drugi!

Svaki socijalni rad mora da se rada iz dubokog i univerzalnog osjećaja milosrđa, te da sa svoje strane doprinosi sazrijevanju i usklađivanju ideje pomaganja. Nesmije da bude zaprekom ljubavi prema bližnjemu, već dapače mora biti od koristi ovoj, širenjem našeg iskustva i poznavanja ljudi, i djelovanjem prema poniznome našem priznanju koliko li moramo biti sretni u poredbi sa životom koji provode hiljade ljudi. Ne traži se, dakako, da ljubav bude ograničena na obitelj, jer bi to štetovalo plemenitome impulzu, ali *charity begins at home* (Ljubav počinje u kući): da bi se, dakle pripravili i učvrstili za socijalni rad, treba da budemo pažljivi i u domaćem životu, te da postojano pobijedujemo sami sebe u našem malom svijetu, jer je inače sav rad na socijalnoj pomoći jedna sama velika laž, te samo minira karakter, a da ne rodi ničim ozbiljnim. Treba čitati takozvani „Bojni poklič“ Vojske Spasa i opaziti sa koliko se pravog poznavanja duše i čovjeka brine iznad svega za „zdravlje duše“. Time se mogu najbolje shvatiti ozbiljnost i veličina socijalnog rada!

Važnije nego bilo koji praktični rad je produblјivanje vlastitih socijalnih težnja unutar samoga sebe. Ljudi koji se bave samo sasvim vanjskim socijalnim radom, opasniji su od ukočenih individualista za pravo ozdravljenje društva. Svaki realni napredak vanjskih ustanova može se postignuti samo putem velike i postojane samozataje. Socijalni rad mora biti izraz ove promjene, a u isto vrijeme i sredstvo za njezinoospješenje.

Za mnogo ljudi je „socijalni rad“ samo umirivanje lakog nemira njihove savjesti saradivanjem kod bilo kakvog skupnoga dobronamjernog i naprednoga rada, kojim se naoko postizavaju mnoge korisne stvari, a da pojedincu netreba da se unutar sebe preporodi. U takovom se slučaju socijalni rad svada na više-manje veliku mehaničku funkciju, te će i takozvani duh samozataje nekih iz toga velikog mehanizma biti makar u žrtvi novca, vremena i nervnih energija, ali ne u žrtvi staroga Adama, i već je Prorok kazao da samo ta zadnja vrijedi, dočim svaku drugu smatra „žrtvom paljenicom“ bez ikakve vrijednosti.

Baš ženskom elementu takozvanoga boljeg društva mora se to istaknuti i ustrajno i energično. Ako ih socijalni rad ne pomogne da se emancipiraju od svoje estetike i strasti da svaku stvar čine svojom igračkom, njihova „visoka zaštita“ samo će upropašćivati svaku stvar i jačati njihovu slabost. Svijetli je primjer dala srednjevjekovna kneginja, sveta Elizabeta türinška, koja je dobro znala koliko estetska kultura udaljuje bogate i aristokratske osobe od milosrđa, te je stoga sama sebi naložila vanredne vježbe da bi dozrela za milosrđe.

Našoj će se dobi njezin heroizam činiti pretjeranim, ali svi možemo da naučimo od duha iz kojega je on potekao. Osjećajući gađenje pred gubavcima, pije gutljaj vode kojom su ovi oprani, a zatim sama pere bolesnike i cjeliva njihove rane, dajući time ganutljiv primjer onoga što je zapravo ljubav spremna na žrtvu, te pokazujući kako takva ljubav ima da svojim žarom uništi u čovjeku stranu zemaljskoga, da bi on mogao da doista služi sebi sličnima. I, makar koliko to ne bilo drago našoj taštini, treba priznati, da je bez tako uznosito visoke ljubavi svaka socijalna djelatnost samo jedna druga vrst egoizma i kul-

ta vlastitoga ja, te da nas ne stavlja u vezu s drugim ljudima, a još manje s Bogom. Danas imamo tehniku, birokraciju i politiku socijalne skrbi; i one imaju sigurno svoju potrebitu funkciju, ali bez temelja uzvišene ljubavi, sve su stvari prazne, i služe ljudima samo da varaju same sebe, a otupljuju u jednakoj meri i onoga koji daje, i onoga koji prima.

Ona svetica priziva u pamet našoj dobi stvar, o kojoj često govorimo, ali kojoj, uza svu našu socijalnu i demokratsku misao, nijesmo do sada shvatili dublji smisao, jer se taj može otkriti samo usrdnom ljubavlju, a ne teoretičnim istraživanjima. Ona nam kaže, da pravu pomoć patnicima može dati samo onaj koji se ponizi i unutar sebe oslobodi svakog preimućstva, tako da onaj koji prima dobročinstvo, ne osjeća u njemu ni trunka spotakljivo u dostojavanju ili samilosti, već samo nebesku ljubav. Svijest o tome nam čini shvatljivim onaj čin sveteice koji smo gore spomenuli, i koji se samo tjesnogrudnima može činiti žalosnom pretjeranošću; čin jedne kneginje kraljevskoga roda koja cjeliva gubavcima rane koje zavija, te si je stavila za najviši cilj vlastitog uzgoja svladanje svakoga vanjskog gnušanja.

Koja bi od svih naših dobrotvornih gospođa koje se have socijalnim radom bila bar približno kadra da učini takvu stvar, ili barem osjeća želju da izvojuje takve pobjede nad samom sobom? Duboko se ukorijenio u dušu i živce modernog čovjeka onaj „pathos udaljenosti“ o kome govori Nietzsche, premda se kod nas govori više no ikada prije o „približavanju slojeva“, i premda je vanjska jednakopravnost realno mnogo veća nego nekada!

Ali baš iz ovog se primjera vidi koliko li je malo apstraktna humanost XVIII. vijeka, izrađena više na razumu nego na pravoj ljubavi, učinila za napredak čovjeka prema pravoj i izravnoj humanosti. U čitavoj onoj humanosti, naprotiv, skriva se potajno barbarstvo, to jest ova skrivena misao: „Želim stalno ubogima i patnicima svako dobro, jer mi ružne i žalosne stvari idu na živce; ljubim i napredak te ću drage volje dati novac, izglasovati zakone, ustanavljati društva, sve što hoćete, — ali neka taj svijet svojom prljavošću, svojom bijedom i svojom bezumnom glupošću stoji, molim vas, deset koraka dalje“!

Oskudni svojom osjetljivom nepovjerljivošću opaža odmah kod onoga koji mu pomaže to mišljenje, pa osjeća još većom gorčinom svoju slaboću i zapuštenost. Stoga se svaki čovjek koga vodi viša ljubav trudi da ukloni „udaljenost“ između sebe i oskudnih, te kod posjećivanja siromašnih nastoji da se do dna svoga najintimnijeg otrese svake stvarne rafiniranosti i tako osjeti nemilosrdno svoju ništavost, da i oskudni nebi pretjeravao važnost njegovih žrtava.

Kingsley je u svom dnevniku kazao par vrlo lijepih riječi u tom smislu glede „stidljivih siromaha i bogataša“, glede unutarnjeg preporoda i očišćenja, preko kojih privilegirani postaje potpuno čovjek i skida sa sebe i aristokratsku bahatost, i onaj neprilični način, kojim neki misle da moraju izvinjavati svoj visoki položaj, što pokazuje još uvijek vrlo materijalni osjećaj te krivo naglašavanje vanjskih stvari i njihove važnosti.

Druga je opasnost socijalnog rada u tome, što utisak koji o stavlja socijalna bijeda, a osobito osobni doticaj sa radničkom klasom, mogu izazvati slijepu i partaičnu sućut, koja se može kasnije lako izroditi u stranačko-političku strast. Na ovu opasnost naročito hoću da upozorim studente. Sveučilištarcu nalaže upravo dužnost prema socijalnom pokretu da ne prima pokorno ukočenu i protiv-humanu shematičku interpretaciju koju i danas daje klasična socijalistička stranka socijalnom pitanju masama na upotrebu i konzum.

Mojim vezama sa klasom industrijskih radnika zadobio sam duboku i trajnu impresiju da radnici, kraj svega pljeska, ne cijene zapravo nikako sveučilištarce koji nastoje da zadobiju njihove simpatije korektnom ortodoksnosću i običnim frazama protiv imućnih slojeva. Radnik instinktivno očekuje da se naobraženi čovjek neće ograničiti na ponavljanje riječi mržnje i gnušanja koje se kod radnika mogu razumjeti, već da će biti govornik i tumač najplemenitijega i najboljega u puku, to jest dubokog osjećaja za pravdu koji je živ u radničkoj klasi, iako može biti ponekad zasjenjen od socijalne vrućice. *No- blesse oblige!* Intelktualni se vodi naroda nesmiju sniziti do prostakluka masâ, a ni pridružiti nižim i još neočišćenim osjećajima i nagonima, već su naprotiv dužni da jasno i energično uzdignu najsvetije stvari, za koje se moramo boriti da ih u žaru borbe ne izgubimo, da ih čvrstinom karaktera zastupaju i prema gore, i prema dolje.

Nema neugodnije stvari nego gledati preuzetno a ujedno brižljivo lice nekih mladih socijalista, koji drže da su superiorniji inteligencijom i socijalnom kulturom od čitave njihove klase, jer se pod zastavom Karla Marxa bore u redovima „pobjedonosnog proletarijata“, a nemaju ni mali dio onog poznavanja života i onog univerzalnog osjećaja pravde, koji je dovoljan da se uvidi da se suhoparnom filozofijom, koja se i danas predaje masama, doista ne mogu pokrenuti realne sile životnog impulza, a kamoli maknuti iz svojih stožera svijet!

Sveučilištarac je dužan i prema samome sebi da opaža i proučava do dna prije nego pristaje uz jednu stranku. „Student socijalista“ je živa kontradikcija, jer nepristrana je ocjena prvi uvjet znanosti, a student, koji je riješio problem prije negoli ga je realno sa sviju strana upoznao, izgubio je time pravo da se zove učenikom znanosti. Imajući u vidu istraživanje istine, neće se nikada dovoljno toplo moći da preporuči studentima koji se bave konkretnim studijem socijalnog pokreta da si pribave prigodu čuti i „drugo zvono“.

Tko, pokazivajući ozbiljan studij i interes, zamoli iskusne poduzetnike i upravljače poduzeća da bi ga u slobodnome vremenu upoznali sa svojim mišljenjem i svojim iskustvom, bilo u privatnom razgovoru, bilo jednim predavanjem pred jednom malom grupom studenata koji se bave socijalnim radom, neće nikada biti odbijen i moći će mnogo naučiti, a naročito to da socijalno pitanje nije tako jednostavna stvar kako ju prikazuju pristrani teoretici sviju klasa.

Tko nepozna specijalne prilike poduzetnika onoliko, koliko položaj radnika, neće nikada biti uvažavan u krilu vlastitoga razreda, kad mu se bude činila potrebnom revizija vladajućih kriterija, niti će

moći nikada naći onaj mirni ton, koji je potrebit da bi se probudile i pokrenule sa sviju strana najbolje duševne energije.

Donekad se danas doista čini da su se ljudi zakleli da će najteža pitanja njihove zajedničke djelatnosti riješiti baš svojim najnižim nagonima, svojim najsurovijim silama i najrazdražljivijim riječima, tako da bivaju sputane sve više sposobnosti, koje bi nas mogle uzdići iznad svakog tvrdoglavog jogunluka i braniti u krugu naših misli stvar našeg bližnjega.

Zar takvo bijedno stanje stvari neće na koncu sve skupa dovesti do haosa? O tome sam se trenutačno uvjerio jednim utiskom iz jednoga američkog settlementa. Na jednom sastanku udruženja krojača jedan je govornik opisivao bijedni i zapleteni položaj ovog obrta, stisku konkurencijom, neizbježno sniženje plaća zbog navale neuposlenih doseljenika itd. Sav sastanak taklo je klonuće duhova, kao da je pala novembarska magla. Odjednom otvore se vrata susjedne dvorane i jave se kao iz nepoznatih dubina ganutljivi zvuci violine. U tom sam času, više no ikada, osjetio da bi za sadanje stanje neprijateljstva između razredâ bilo i praktičnije i korisnije od svih programa, statistika i istraživanja pronalazak jedne nove intonacije, prožete dubokom ljubavlju za bijedu očajnih duša, koja bi u oba razreda oslobodila od dugog tamnovanja žarku težnju k istini i veličini duše, oslobađajući napokon i čovječanstvo iz stiske jogunaste tvrdoglavosti! Da bi nam omladina naših dana našla ovu oslobodilačku intonaciju!

Anglosaksonsko nam iskustvo, uostalom, sigurno jamči da će baš konkretne veze sa stvarnim prilikama i ljudima biti spasonosno sredstvo protiv teoretskih apstrakcija, te da će radije odvrćati od stranačkog doktrinarstva, nego voditi k ovome. Nije slučaj da je baš u Njemačkoj kod mnogih mladića prelaz od građanskog studija, provedenog samo po knjigama, ka socijalističkoj apstraktnosti tako brz, baš zato jer fali studij stvarnosti. Već sama ozbiljna suradnja oko pomoći sirotinji je dostatna da otvori oči mnogim mladićima, pa da ovi shvate koliko socijalna bijeda ovisi od ljudskog karaktera i kako se nemože iskorijeniti zlo jednostavnim vanjskim promjenama! Ja sam se sâm oslobodio shematičkih doktrina socijalizma baš preko takvog iskustva.

I duboki te konkretni studij ogromnih psiholoških poteškoća radničke organizacije dovodi posmatrača do spoznaje da je tome učinkoviti lijek u strpljivu radu oko malih stvari te u dubokim duhovnim i moralnim inspiracijama, a ne u velikim katastrofama, revolucijama i „svjetskim pokretima”. A sve to dovodi čovjeka do temeljne polazne točke svake socijalne reforme: do reforme samoga sebe. U tom se naporu po prvi put jasno uvida, kako li je vrlo teško čovjeku žrtvovati makar i jednu samu potrebicu, promijeniti i jedan sami ukorijenjeni običaj, slomiti makar i jedamput jogunluk vlastitoga hira. Čovjek se onda osjeća tako malenim te neće nikada više predbaciti proročanskim tonom i prijekim prezirom čitavim razredima da nijesu pokazali nikakvu krjepost žrtve, niti će više prijetiti osudom. To iskustvo uz to upliva na radikalnu i spasonosnu izmjenu u gledanju socijalnog pitanja.

Tolstoj je jednom zgodom ozbiljno opomenuo rusku omladinu, da je opasna preuzetnost s njihove strane vjerovati da je njihova najvažnija dužnost reformiranje društva, dočim to nije nego odalečivanje od njihove prve i najpreče dužnosti, to jest od rada na pobjedi višeg života u njima samima. Kako je inače moguće druge voditi ka preporodu? Samo onaj koji prema tom cilju upravi svu svoju misao, naćiće i prave puteve da bude od koristi društvu. U protivnom slučaju čovjek samo čini druge gorima, i sam pada u zabludu i krivnju.

Socijalna revija

Odstup i smrt nadbiskupa dra Sedeja

Povodom sedisvacantiae u nadbiskupiji u Gorici, koju je dvadeset i pet godina vodio preuzvišeni gospodin dr. Frančišek Borgia Sedej, odstup kojega je javio prošlih dana rimski „Osservatore romano“ kratkom vijješću, donio je katolički slovenski dnevnik „Slovenec“ u svome broju od 21. studenoga uvodnik „Sub specie aeternitatis“, prijevod kojega u cjelini glasi ovako:

„Kad' su naši biskupi pred čitavim svijetom digli glas za slobodu katoličke Crkve u Julskoj krajini i pozvali vjernike da na Josipovo požale Bogu jad ot-sječenog uda našeg naroda, koji se može usporediti možda samo s turskim bičem, vidjelo se, kako se duboko zarinula bol naše braće u srca nas sviju koji živimo u narodnoj državi, te kako svaka nepravda, makar kako malena bila, koju nanaša tudinac ili bilo tko drugi našem življu i Crkvi u Primorju, pogađa sav naš narod i sve katolike u Jugoslaviji. Bio je dosta jedan sami poziv, nije trebalo reklame, ni agitacije, ni skupština, i milijuni su katolika pohitjeli u crkve, te smo po gradovima bili svjedoci, gdje isti vjernici idu iz crkve u crkvu da bi prisustvovali kod više misâ i slušali po dva puta riječ o križnom putu zarobljenoga naroda. Tom zgodom smo mi Slovenci i Hrvati pokazali da smo kao katolici odani svojim crkvenim pastirima, a i da smo kao Južni Slaveni svijesni svojih prava pod Božjim suncem, koja našem narodu nesmije kratiti ni jedan drugi narod, nikažav režim, pa makar uvijao svoju zlobu u i dvaput toliko drevni i truli plašt dvohiljadugodišnje civilizacije. Mi smo ostali vjerni svojim pastirima i oni nama. Jer, svojom okružnicom naši su biskupi podigli nasip protiv pogibeljnoga vala koji je tada išao svom državom radi nasilja nad Crkvom u Goriškoj, gdje su fašisti na zapovijed raznih Avenantia i Modestia oskvrnjivali crkve, razbijali sv. misije, bacali u tamnice crkvene pjevače i tjerali u konfinaciju slovenske orguljaše, prijetili smrću slovenskim svećenicima, te se dapače nisu ustavili niti pred časnom osobom goričkoga nadbiskupa. Gnjev našega naroda razlio se tada u molitvi Svemogućemu.

Kao što je Josipovo bilo veliki dan južnoslavenskih katolika i, možemo slobodno tvrditi, katoličke Crkve uopće, tako je bilo dan poniženja njenih progonilaca u Italiji, a i dan nemilog iznenadenja njenih protivnika kod nas i u svijetu, koji nijesu očekivali od Crkve toliko hrabrosti. Izvršivač učenja poganskog nacionalizma i idejni organizator svega onog nasilja, koji su njegovi ek-

sekutori slijepo vršili nad Crkvom u Furlskoj krajini, bio je bijesan. Skupio je svu svoju snagu protiv vatikanskoga bedema, ali sve njegove armade i stotine hiljada njegove milicije te sve njegove prijetnje s progonom Crkve bile su uzaludne. Sv. stolica je šutom šutila, i ni za kakvu cijenu nije htjela desavotirati južnoslavenske biskupe. Crkva je na taj način pošla kroz žestok vihor, ali boj je bio vrijedan i žrtava. Njezina je šutnja bila porazna osuda fašističkih metoda, fašističkoga nasilja i nasilja uopće, osuda ugnjetavanja i odnarodivanja narodnih manjina, ukratko: osuda lakomog nacionalizma i svih njegovih izroda, koji ugrožavaju svjetski mir. S druge strane to je bila afirmacija vječite trajnosti i opće valjanosti Hristove nauke, koju Crkva brani i pred mnogo oholijim moćnicima ovoga svijeta, a iznad svega afirmacija općenitosti katoličke Crkve, koja ne pozna državne granice koje su zacrtali ljudi mrzeći jedan drugoga, niti narodnosti, a koja ne pravi razliku između velikih i malih naroda, te propovijeda svoju nauku svim narodima, svima ljudima, bogatima i ubogima, jakim i slabima, i to onako, kako drži da je potrebno za spas njihovih duša, to jest u njihovome materinskom jeziku. Topli je bio taj dah kršćanske ljubavi, koji je pošao iz kršćanskoga Rima kroz zasićenu atmosferu poslijeratne Evrope, koju truje međusobna nepodnošljivost njenih naroda. Na osobit način veselili su se tom osvježujućem dahu katolici svih narodnih manjina, — da je tome tako svjedoči jedinstveni nastup čitave katoličke štampe u Evropi u prilog Crkvi, — koji su još u godinama poslije rata čekali iz Rima spasonosnu riječ protiv nacionalizma. Zbog pogibeljnog neprijatelja koji okružuje baš njezino središte, Crkva je smatrala javno nastupanje, možda s pripremanom okružnicom o nacionalizmu, za manje prikladno. Tako su joj naši biskupi dali priliku da indirektno progovori svojim mukom, koji je pred svijetom značio odobravanje njihova koraka.

Poslanica koju je sv. otac upravio goričkome nadbiskupu prigodom dvadeset i pete godišnjice njegova biskupovanja, i to u momentu kad su gorički vlastodržci najgore bjesnili protiv Crkve, njezinog natpastira i domaćeg svećenstva, nije bila nadbiskupu Sedeju samo utjehom i ohrabrenjem protiv goričke fašističke svjetine, već su katolički Slaveni u Italiji i svijetu vjerdjeli u njoj jamstvo da će Vatikan do kraja štiti slobodu Crkve u Furlskoj krajini od fašizma koji bi htio da zarobi Crkvu i učini najučinkovitijim oruđem odnarodivanja.

Koje čudo, ako je nakon svega toga otstup goričkog metropolite tako iznenadio čitavo svećenstvo i sve vjernike goričke nadbiskupije, bez obzira na njihovu narodnu pripadnost, — ta poznato je da je nadbiskup Sedej zbog svoje nepristranosti uživao potpuno povjerenje i furlanskih katolika, — te da je teško pogodilo sve katolike i izvan Italije, koji su u strahu slutili da će se protivnici Crkve halapljivo uhvatiti nove „afere“. Premda ličnost sijedoga vladike zaslužuje duboko poštovanje svakoga katolika i svakoga Slovenca koji poznaje njegov rad u zadnjih pedeset godina, nećemo uzvisivati našega zemljaka. Već više puta smo kazali, što su u njemu imali slavenski vjernici te, možemo slobodno reći i furlanski, kod kuće, te što su u njemu gledali katolici i nekatolici u svijetu. Bio je gorički nadbiskup po svojoj funkciji i vladanju, koje je bilo upravljano vječnim načelima kršćanske nauke da smo svi djeca Božja i pred Bogom svi jednaci, pripadali ovoj ili onoj narodnosti, da nam je Bog životom samim dao i određena prava, koja nam nitko nesmije oduzeti i koja prema Božjem zakonu moramo štiti pred svakim, — među ta spada i upotreba materinskog jezika, — a tako orijentiranim pastirovanjem, koje je moralo nužno naići na otpor fašističkih poglavara, koji vode strašnu borbu protiv osirotjele narodne manjine i njenih

prava u Crkvi, nadbiskup je Sedej postao simbolom univerzalnosti katoličke Crkve, koja radošću prima, prema nauci svoga Pastira, u svoj tor i zadnju ovčicu, a tu to radije. I stoga bi dobro bilo da je taj msgr. Frančišek Sedej ostao na svojem mjestu do smrti, kako je to bilo u visokim krugovima i obećano. Odnio ga je zadnji fašistički orkan, koji se digao protiv Crkve progonima Katoličke akcije te je momentano utihnulo nakon zaključenja takozvanog drugog sporazuma između Vatikana i Crkve. Postojanka goričkog nadbiskupa je očigledno žrtvovana iz taktičkih razloga, i to u cilju da se neprijatelj umiri i napusti napadaje protiv Crkve drugdje, ili da ne prede u opću ofenzivu. Stojimo opet pred poznatim „minus malum“, koji se u povijesti vatikanske diplomacije više puta ponavlja. Budućnost će pokazati, da li neće fašizam htjeti i ruku, kad je već ulvatio za prst. Jasno je da na to pitanje nemože da odgovori ni najspretniji diplomat, jer zavisi od smjerova razuzdane fašističke diktature. Jedino što možemo mirno danas kazati jest, da su preko osobe goričkoga nadbiskupa bili u igri važni interesi katoličke Crkve, jer sva Evropa pažljivo gleda na svaki njen potez u Julskoj krajini.

Za postupak vatikanske diplomacije bile su sigurno odlučne informacije koje je dao apostolski vizitator Luka Paseto, naslovni kapucinski biskup, koji je još u siječnju došao u Julsku krajinu da prouči položaj slovenske i hrvatske manjine. Primorski katolici molili su da im se pošalje „neutralni“ vizitator, to jest takav, koji ne pripada ni jednoj od interesiranih narodnosti i koji bi lakše razumio pravo stanje stvari. Tako je npr. spor na Malti istražio Irac. Već kod prvih razgovora koje je vizitator vodio za različitim ličnostima, vidjelo se da je biskup Luka Paseto sin velikoga naroda, koji nemože shvatiti potrebe manjih naroda, te da je po svome talijanskom uzgoju pristaša neke fatalne asimilacije narodnih manjina. Ta se teorija može naći naročito kod romanskih naroda, kao npr. kod Francuza koji si uopće nemogu zamisliti državu sa više narodnosti. Čovjek takvog uzgoja nije kraj sve dobre volje mogao da objektivno ocijeni položaj. Od siječnja je vrlo često bio u Gorici. U njegove je ruke nadbiskup Sedej predao ostavku, a njegovo je djelo, bez sumnje, i imenovanje g. Ivana Sirottia za apostolskog administratora goričke nadbiskupije.

Ako je već otpust goričkoga nadbiskupa osupnuo sve katolike u Goriškoj i Julskoj krajini, te i katolike u Jugoslaviji, tim većina je iznenadilo svu javnost u Julskoj krajini i kod nas imenovanje Ivana Sirottia. Nažalost, i naš je list već imao posla s g. Sirottijem, kao ravnateljem biskupske gimnazije u Koprnu, gdje se uzgajaju budući svećenici tršćansko-koparske te porečke biskupije. Izvješćivali smo već kako je g. Sirottii, koji se dao iz Sirotića i Sirotiča prekrstiti u Sirottia, uredio biskupski zavod tako, da je od ovoga postala potalijancvaonica slovenskih i hrvatskih daka. Učinio je to protiv volje nadležnoga tršćanskog biskupa i uza sve njegove proteste. Protiv njega je vizitator dobio čitav niz tužaba. Biskup Luka Paseto je i zavod pregledao, te su Slaveni općenito očekivali da će Sirottii iza vizitatorevog odlaska biti uklonjen.

I ljudi takva kova teško da su, makar i samo privremeno, dorasli teškim zadacima na stolici goričke nadbiskupije, gdje su u pitanju tako važni interesi katoličke Crkve, a kamo li da budu dostojni nasljednici goričkih nadbiskupa kao što su bili npr. kardinal Müssia i nedavni nadbiskup Sedej. Hoće li se g. Sirottii moći boriti sa fašističkim vodama kao što su prefekt Tiengo, kvestor Modesti i fašistički tajnik Avenanti, koje je fašistička vlada ostavila u Gorici i nakon otpusta goričkoga nadbiskupa samo zato da bi se lakše hvalisali „svojom

pobjedom" nad nadbiskupom i Crkvom, ako uopće to bude htio? G. Sirotti kraj svega toga ne vlada ni hrvatskim, ni slovenskim, a ni furlanskim jezikom, od kojih su dva zadnja nužno potrebna za upravljanje nadbiskupijom. Nije dakle ništa čudno da je njegovo imenovanje osupnulo i furlansko svećenstvo. Jedina želja goričkog svećenstva i goričkih vjernika, koju imamo i mi katolici izvan Italije, jest ta, da g. Sirotti ostane što manje vremena u Gorici, da ne bi neprijatelji Crkve izrabili novi položaj, te da se na mjesto njega imenuje čovjek koji uživa povjerenje domaćeg svećenstva i vjernika.

Napisali smo ovo iz ljubavi prema našem patničkom narodu i katoličkoj Crkvi, da upozorimo više krugove da računaju sa realnim raspoloženjem katolika u Julskoj krajini i kod nas, te da objasnimo stvar našim čitačima, koji se kao katolici uznemiruju zbog događaja u Gorici, da nadu u svojem listu potrebne informacije, a ne da ih moraju tražiti drugamo. Svakako Crkva imenovanjem g. Sirottia nije još rekla svoju zadnju riječ, jer je Sirotti samo privremeni upravljač goričke nadbiskupije, te će sigurno za nadbiskupa biti imenovana osoba, prema kojoj će i slovenski katolici imati potpuno povjerenje."

U vezi sa tim uvodnikom objavio je „Slovenec" dva dana iza toga (24. stud.) članak „Progon Crkve u Goriškoj", koji glasi:

Kakve je namjere imala fašistička vlada kad je iznudila otpust goričkoga nadbiskupa Frančiška Sedeja, postalo je jasno za svakoga, i za onoga koji je gajio, uza sav progon Crkve u Primorju, i malo nade, odmah iza imenovanja njegovoga privremenog zamjenika Ivana Sirottia. Komentari fašističke štampe te najnoviji napadaji goričkih vlastodržaca protiv slovenskog svećenstva, ne dopuštaju o pravim namjerama fašizma više nikakvu sumnju. Već prvi događaji vele da je žrtvovanje nadbiskupa Sedeja bilo uzaludno, te da će fašisti sada još većom silom navaliti na Crkvu u Julskoj krajini.

Još prije dobar mjesec dana talijanska je štampa tražila potpunu italijanizaciju Crkve na granici „Il popolo di Trieste" je između ostalog tražio da se zatvori centralno bogoslovno sjemenište u Gorici te da se presele svi bogoslovi u Videm, gdje neka se uzgajaju „za prave Talijane", da tako „iščeznu iz javnog života pogibeljne figure slovenskih svećenika". Članak, koji je izašao s odobrenjem državnih vlasti, svršavao je ovim vrlo značajnim riječima: „Trebaće se latiti energičnog rješavanja crkvenog pitanja u Julskoj krajini, osobito u času kad se neka biskupska stolica isprazni."

Kad se nakon mjesec dana ta stolica doista ispraznila, čitavom je štampom u Italiji zavladalo veliko veselje, te glavno fašističko glasilo Julske krajine najavljuje „da će tek sada započeti nesamo materijalno, nego i pravo duševno ujedinjavanje" pograničnih krajeva.

U broju od nedjelje „Il popolo di Trieste" se opet bavi otpustom goričkog nadbiskupa Sedeja, „koji je bio zapravo umirovljen, to jest imenovan za predstojnika nadbiskupije koja više ne postoji ili postoji samo u uspomeni ...". Glasilo fašističke stranke zahtijeva da se sjedište nadbiskupije mora prenijeti iz Gorice u Trst; gorička nadbiskupija je djelo austrijskih careva (!), te je danas, kad joj više nisu podređene slavenske biskupije, kao npr. ljubljanska, suvišna. Sve to se sada može lako izvesti, jer je za upravljača goričke nadbiskupije imenovan Talijan. Kad se, u smislu konkordata, ljubljanska biskupija i de iure otcijepi od goričke nadbiskupije, te će talijanske biskupije biti uređene prema državnim pokrajinama, neka se ujedno prenese i nadbiskupska stolica u Trst. Zašto

se to traži? Trst je već odavna centrum potalijančavanja Slovenaca. Sada neka postane i središte crkvene politike odnarođivanja, kakvu su si zamislili fašisti.

O novome apostolskom administratoru goričke nadbiskupije, msgru Ivanu Sirottiu, tršćanski su listovi oprezno pisali. „Corriere istriano“ u Puli od 7. studenoga je neopreznije označio misiju koju fašizam namijenjuje administratoru. On naime piše, da zemlja od njega očekuje „da obnovi rimsku crkvu u goričkoj nadbiskupiji“. Fašizam tvrdi da su prijašnji biskupi, a osobito Sedej, svu nadbiskupiju „pobalkanili“, te lišili talijanski puk prirodno prava na materinski jezik. Stoga spomenuti pulski dnevnik veli: „Msgr Sirotti je čovjek koji će nesumnjivo započeti rad za pravdu koju traže i očekuju katolici talijanskog jezika u pogranničnim predjelima goričke nadbiskupije.“

Poznavaću prilika jasno je što takve riječi znače. Katolicima talijanskog i furlanskog jezika nisu nikada ograničavali gorički nadbiskupi prirodna prava na služenje jezikom. Samo jednu stvar su činili, a to je da su branili i uvažavali u jednakoj mjeri i prava slovenskoga naroda. Vjerni puk jednoga ili drugog jezika nije imao razloga da se tuži. Samo su talijanski nacionalisti krivim okom gledali postupak crkvene vlasti, jer je sprječavao težnje za odnarođivanjem. Ta zaprjeka neka padne sada, kad su bacili kroz vrata zadnjeg biskupa-Slovenca. Administrator neka na crkvenom području otvori sva vrata poganskom fašizmu da se izbací slovenski jezik iz crkve. Progon narodnog jezika i uvođenje talijanskog i latinskog, to je „restauracija rimske crkve“ na slovenskom teritoriju.

Još jasnije od fašističke štampe govore djela. Čim su vlasti u Gorici doznale da je nadbiskup Sedej maknut i da je na njegovo mjesto imenovan apostolski administrator, na questuri su htjeli pokazati da je došlo njihovo vrijeme. Onih je dana u Komnu pod pokroviteljstvom lokalnih fašističkih vlasti najavljen opet veliki ples. To je najobičnije sredstvo za poživinjčenje omladine i njezinu adaptaciju ropskom jarmu. Svećenstvo je u raznim zgodama nastupilo protiv plesne manije. Tako je i ovaj put komenski dekan Bogoslav Nemeac u propovijedi u Devici Mariji kod Obršljana opominjao omladinu i roditelje na opasnost plesa. Malo iza toga pozvan je u Goricu na questuru, gdje su na njega divljački vikali kao redar nad kakvom vucibatinom. Dali su mu „diffidu“, to jest policijsku opomenu. Na bolesnoga i blagog svećenika je to tako djelovalo, da je dobio opasan živčani potres. Kad se vratio u Komen, bio je sav izmijenjen i oslabio, tako da se za vrijeme molitve onesvijestio i bacao krv. Odveli su ga u bolnicu u Gorici. Dekan Nemeac ima 63 godine. Rodom je Čeh iz Chvalenica. Svuda je poznat kao pobožan, skroman i miran svećenik, koji se trudio oko ljepote kuće Božje i vjerskog podignuća naroda. No u zemlji famoznog konkordata mora se plesati.

U isto vrijeme dobio je „diffido“ od questure upravitelj župe u Škrbini Stefan Posarelli. I o njemu narod govori da je miran i skroman čovjek, dalek svakoj političkoj intrigi.

Konačno, stavljen je pod policijsku pasku i g. Vinko Vodopivec, župnik u Kronbergu kod Gorice i poznati slovenski glazbenik. Policijski opomenuti se nesmiju da udalje iz svoje župe bez dozvole goričkoga policijskog upravnika, te bez njegove dozvole nesmiju ići ni svome biskupu, dotično danas apostolskom administratoru! Danas je u Goriškoj već jedanaest svećenika pod policijskom paskom, a najugledniji slovenski svećenik, Ivan Rejec, gine u konfinaciji! Na taj su način fašistički poglavari u vrijeme „konkordata i izmirenja“ „restaurirali“ Crkvu u Goriškoj.“

Donosimo ova dva članka uglednoga slovenskog dnevnika, rezervirajući si pravo da svoje gledište postavimo a posteriori čitavoga tog pitanja, jer nema sumnje da je u stvari otstupa dra Sedeja' potrebna stroga istraga te revizija svih nezgodnih i neopravdanih odluka. Međutim se već sada pridružujemo želji naših slovenskih kolega, da g. Sirotti bude uklonjen sa mjesta administratora goričke nadbiskupije. Preuzvišeni gospodin dr Sedej je, nažalost, 28. studenoga umro. Ali ta smrt još ne znači da hrvatski i slovenski većinski narod u pet biskupija Julske krajine mora nesamo ostati bez biskupa svoga roda, već i biti izvrgnut kod svojih najsvetijih osjećaja progonima, kakvima nema primjera u svijetu.

G. Živaljević o podrijetlu bogatstva

U 53. svesci beogradske revije „Život i rad“ napisao je g. Dim. D. Živaljević članak o poznatome beogradskom velikom industrijalcu g. Milanu Vapi. Ističući da je g. Vapa selfmademan, g. Živaljević se osvrnuo i na pitanje podrijetla bogatstva uopće, te piše:

„Ispitujući poreklo velikih bogatstva naših ljudi, u jednoj studiji, koju radimo, mi smo došli do neverovatnih zaključaka. U velikom broju slučajeva, ako ne kod pritežaoa današnjeg bogatstva, ono kod oca ili dede, naišli smo na strašne stvari. Svuda postoji po neki slučaj koji se kosi sa krivičnim zakonom. Bilo je tu krađe, ubistva gazde, lažne zakletve, bludničenja sa starom gazdaricom, ubistva, krađe testamenata, lažnog bankrotstva, liferacije rdavog materijala u ratovima. Neverovatno je veliki broj bogatstva, koja potiču od pljačke prilikom bombardovanja Beograda pod knjazom Mihajlom. Jedan pogled na poratne bogataše, pri-neri koji su tu pred nama, još sveži u našem pamćenju, pokazuje svu tačnost našega izlaganja. Ja ne razumem poviku ni hajku protivu tako zvanih novih bogataša, koja se poglavito vodi od starih. Ako je bogatstvo nepošteno i nemoralna stvar, ono je to bez obzira bilo ono staro ili novo. Ako ne, čemu onda ta povika i podela na stare i nove bogataše. I jedno i drugo bogatstvo je došlo na isti način.

Jedan američki sociolog, ispitujući bogatstvo američkih milijardera i nekrunisanih kraljeva, došao je do sličnog zaključka da u začetku svakog bogatstva ima po jedan nekažnjen zločin. On je začetak, maja, upravo kvasac toga bogatstva. To ne mora biti veliki zločin, i ako je to najčešći slučaj. Može to biti i sitno podkradanje gazde, neodgovaranje obavezama, varanje na kantar, ili čak i nevraćeni kusur. Pod pretpostavljenim da izvršioc toga dela nije uhvaćen, on je uspevao da postane bogat čovek. Istina to ne znači, da svaki zločin vodi bogatstvu, on vodi i robiji, možda mnogo češće, ali je taj američki sociolog samo konstatovao stanje stvari. Do istog zaključka i mi smo došli, ispitujući razvoj našeg privatnog bogatstva.”

Zatim:

„Ima još jedna okolnost, koja govori u prilog naše teze. Svi ti ljudi, koji su tako stekli kapitale, teže da se što više izdignu u moralnom pogledu. Otuda kod njih neobična velika želja za počasnim položajima u društvu i članstvo u humanim društvima. Otuda kod njih deljenje novca humanim ustanovama, pomaganja istih, pa čak i podizanje crkava. Greh, učinjen nekada traži odmazdu. Mesto nje, dolazi pokajanje. Pok. Milan D. Milićević, u svojim memoarima, koje objavljuje Srpski književni glasnik, pominje lažnu zakletvu jedne žene, koja je doznije u zajednici sa svojim mužem podigla crkvu!”

Nakon ovoga teoretskog izlaganja, g. Živaljević ističe u potvrdu svoje teze i slučaj bogatstva g. Vape, kvasac za koji da je dan u onoj zgodi, kad je šegrt Vapa u jednoj kavani u Pešti plaćao račun od 60 para sa jednom krunom, a konobar mu u zabuni vratio 19 kruna i 40 para, koje je Vapa zadržao.

Engleski katolici, Labour Party i socijalizam

Poznato je da u radničke mase Velike Britanije (kao i sjeverne Amerike) nije dosad uspio da jače prodre pravi marksistički socijalizam, kako ga većinom nalazimo u pojedinim evropskim zemljama, t. j. klasno borben, — i u svom političkom djelovanju, — a nesklon pozitivnim religijama. Uzrokom su tome posebne prilike u Velikoj Britaniji, u kojima se tamo radnički pokret razvijao.

Radnička strukovna udruženja, Trade Unions, djelovala su u Engleskoj mnogo prije nastupa Marksova, već u prvoj polovini 19. stoljeća. Nastojala su uglavnom oko poboljšanja gospodarskog položaja i radnih uslova svojih članova. Razvila su vrlo koristan i uspješan rad, ali bez bučnih teorija na kakvima se probudio nešto kasnije kontinentalni socijalizam. U članstvo su primala ta udruženja radnike bez obzira na narodnost, političko uvjerenje ili vjeroispovijest.

Bilo je u prošlom stoljeću u Engleskoj više pokušaja da se unese u radništvo borbeni socijalizam. Tako je oko godine 1830. iz samih Trade Unionsa proizašla socijalistička struja „kartista“, koji su tražili odlučno za radništvo politička prava, a priredili su i nekoliko krvavih radničkih pokreta. Pokušaj jačanja socijalizma u Engleskoj bio je učinjen g. 1866. prigodom sastanka Internacionale u Sheffieldu. Godine 1881. osnovana je agrarno-socijalistička „Demokratska federacija“, koja god. 1883. mijenja ime u „Socijalno-demokratsku federaciju“ i poprima marksistički program. Godine 1885. osnovana je Socijalistička Liga. U Englesku su često dolazili da tamo žive u progonstvu mnogi evropski socijalisti, pa i sam Marks. I njegova kći je tamo radila na socijalizmu. No uza svu njihovu potporu svi spomenuti pokušaji marksizma su u Engleskoj brzo propali.

Duže vremena održala se jedino t. zv. fabijevska socijalistička struja, osnovana g. 1883. Ali ta nije imala nikad većeg upliva na radničke mase. Pristaše te struje bili su većinom iz intelektualnih srednjih slojeva, koji su se posvetili raspravljanju i proučavanju socijalnih pitanja te donekle djelovali na politiku i na raspoloženje masa svojim spisima. Među tima bili su na pr. poznati Bernard Shaw, Sidney Webb, i drugi. Kad je osnovana Labour Party, ti su se fabijevci većinom ovoj priklonili.

Ni posebni kršćansko-socijalistički pokret nije se u Engleskoj razvio. Različita katolička i kršćanska radnička društva su se osnivala i postojala, ali u sindikalnom pokretu radili su članovi tih društava zajedno sa svojim ostalim drugovima. Poznato je da je veliki socijalni radnik kardinal Manning tražio od svih članova raznih katoličkih društava, da budu ujedno i članovi Trade Unionsa. Jasno je da su i takvi odnošaji između svećenstva, katoličkih radnika i Trade Unionsa također doprinijeli, da se u Trade Unionsima nije raširilo i ukvriježilo neprijateljsko raspoloženje prema religiji i svećenstvu.

Godine 1903. osnovana je Labour Party, radnička stranka. Stranka zapravo nije organizacija pojedinaca, već savez različitih radničkih organizacija: združnih, strukovnih i t. d. Snažljiva tradicija, koja je vladala u Trade Unionsima, vladala je jednako i u radničkoj stranci, koja je pokušala da provodi i praktičnu političku borbu za poboljšanje radničkog položaja.

Labour Party rasla je konstantno od izbora do izbora. Po britanskom sistemu dviju stranaka, bile su do nedavna odlučne stranke u engleskom političkom životu konzervativna i liberalna (nasljednici starih Torryjevaca i Whigovaca). U najnovije vrijeme počela je liberalnu stranku sve više da potiskuje Labour Party. U promijenjenim ekonomskim i socijalnim prilikama liberalna stranka gubila je teren i program. Gubljeno pridobivala je Labour Party. To je razumljivo, jer u demokratskim političkim težnjama nije bila ništa neodlučnija od liberalne stranke, a svakako je imala socijalni odnosno socijalno-politički program primjeren promijenjenim suvremenim socijalnim i ekonomskim prilikama.

Engleski katolici, koji su čitava stoljeća nosili na leđima teški teret natražnih protivukatoličkih zakona kraljice Elizabete, znali su, nakon emancipacije, uvijek dobro cijeniti zdrave demokratske težnje. To kao i socijalni položaj većine katolika dovelo je katolike u znatnom broju u Labour Party. Tu su katolici imali dolično mjesto te su sa poslaničkih mjesta Labour Party u parlamentu više puta mogli uspješno braniti katoličke interese uz naklonost ostalih svojih stranačkih i poslaničkih drugova. Katolici su za ovakav postupak i zahvalni Labour Party, naročito za potporu pruženu im nedavno kod donošenja nekih zakona o školskoj odgoji.

Nego u najnovije vrijeme engleski katolici kao da su se našli prinukani, da malo bolje promotre svoje odnošaje prema Labour Party. Ina više razloga za to. Stranka se obično smatra u samoj Velikoj Britaniji a osobito u inozemstvu socijalističkom. Pa i sami njezini pristaše smatraju se ili zovu se barem velikim dijelom socijalistima. S druge strane opaža se gdje gdje i kadkad i kod labourista malo skretanja na lijevo. Čuju se kadšto programi i teorije, ili barem fraze, koje su blize pravom marksizmu. To nije ni čudo, jer stranka ipak stoji u nekim vezama s kontinentalnim socijalističkim krugovima, niti se može posvema zauvijek očuvati uticaja kontinentalnog socijalizma.

Kad je ove godine papa Pijo XI. u svojoj enciklici „Quadragesimo anno” ponova osudio socijalizam te izrekao, da uvjereni katolik ne može biti i socijalista u pravom smislu riječi („veri nominis”) nastala je mala uzbuna među engleskim katolicima. Protivnici Labour Party prigovarali su katolicima pristašama Laboura, kako mogu da budu pristaše stranke, koja je socijalistička. S druge strane našli su se u neprilici i razlučeni katolici koji su uvjereni socijalisti t. j. labouristi.

Zato se i kardinal Bourne našao ponukanim da riješi definitivno, barem prema dosadašnjim prilikama, pitanje, da li jedan katolik može da bude u stranci, koja se naziva socijalističkom. Obzirom na jasno značenje papine osude socijalizma, koji je osudio ne samo ime kao takovo već ono što se ima smatrati socijalizmom u pravom smislu riječi, kardinal Bourne nije mogao katolicima zabraniti pristajanje uz radničku stranku, premda se ona naziva socijalističkom. Kao već prije, god. 1925. te god. 1929., odgovorio je i sada definitivno, da katolici mogu pripadati radničkoj stranci, a u isti mah je istakao, da nijedna od tri glavne stranke u Velikoj Britaniji nema prava tražiti potpuno pristajanje kojeg katolika. Drugim riječima rečeno, da nijedna od tih stranaka nije potpuno katolička u svom programu, premda nijedna nije za sada u bitnosti nekatolička.

Ova izjava kardinala ublažila je alarm onih, koji su mislili, da katolički članovi Labour Party svojim članstvom kompromituju vjeru, kao i ljutnju onih katolika labourista, koji su možda pomislili, da se Crkva miješa u njihovu političku slobodu.

Ali u isto vrijeme izjavio je kardinal, da je svijestan opasnosti situacije, te je naglasio izjavu sv. Oca, da je glavna razlika između katolicizma i socijalizma fundamentalno razmimoilaženje u njihovim shvatanjima značenja i cilja ljudske eksistencije. S time kao da je dao katolicima putokaz za njihovo držanje u odnosima s radničkom strankom.

Potanje razinatra pitanje odnosa katolika prema Labour Party engleski katolički socijalni pisac Henry Somerville u mjesječniku „The Month”, sveska od jula ove godine.

I on ističe opravdanje katolika, da su praktično danas samo dvije stranke, u kojima mogu razviti svoje političke sile i štitiiti svoje političke interese, t. j. konservativna i radnička. Labour Party izražava vremenske aspiracije mnogih katolika. Mnogi katolici smatraju Labour Party kao uporište demokratskog progresa i socijalnog poboljšanja. Zabraniti katolicima Labour Party bilo bi isto tako apsurdno, kao i staviti konservativnu stranku pod crkveni barjak. Nadalje, ispovijedanje socijalizma, kako ga ispovijedaju kandidati Labour Party ne znači ništa precizno ili nešto protivno katoličkoj doktrini. Službeni program stranke „Labour and the Nation” (Radnička stranka i nacija) kaže na jednom mjestu: „Njezin (t. j. radničke stranke) socijalizam, dakle, niti je kakva sentimentalna težnja za kakvom nemogućom utopijom, niti slijepi pokret revolta protiv siromaštva i tlačenja. On je praktično priznavanje poznate izreke, da „je moralnost u prirodi stvari” i da su uistinu svi ljudi udovi jedan drugoga. To je svijesni, sistematski i neumorni napor: upotrebljavati oružje iskovano u pobjedonosnoj borbi za političku demokraciju, da se svrši kapitalistička diktatura, u kojoj demokracija nalazi posvuda svoga najlukavijeg i najtvrdokornijeg neprijatelja.” U opsežnom spisateljskom radu samog MacDonalda, donedavna vođe jedinstvene radničke stranke, teško je naći kakovu određeniju definiciju o značenju labourističkog socijalizma. Dosad je dao tu definiciju najjasnije na slijedeći način: „Nikakova bolja definicija ne može da se dade u općim izrazima, nego da on (t. j. socijalizam) traži organizaciju materijalnih i ekonomskih sila društva te njihovu kontrolu po ljudskim silama.” Sidney Webb u jednom službenom letaku, izdanom da se definira socijalizam radničke stranke, kaže: „To je socijalizam, koji nije specifično ništa drugo, nego definitivno zabacivanje individualizma, koji je karakterisao sve političke stranke prošle generacije.” Te maglovite i dvolične definicije same po sebi nijesu takve da bi priječile katolicima pristajanje uz Labour Party.

Ali H. Somerville je u svojim vlastitim pogledima na to pitanje malo sumnjičaviji. Njemu se uopće ne sviđa naziv „socijalistički”, uporabljen kod radničke stranke. Labour Party i socijalizam ne može se poistovjetovati, niti je Labour Party bitno socijalistička. Socijalistom se ne smatra n. pr. jedna od najprominentnijih ličnosti u Labour Party, kao što je to Mr. J. H. Thomas. Ali se pokazalo, da pokušaji da se svuda učini jasnom distinkcija između engleskog i kontinentalnog socijalizma, nijesu uspjeli i da radi toga ima mnogo zbrke. Evropski socijalisti, ili nezualice ili hotimice, smatraju labouriste kao socijaliste. Prošle godine su na pr. socijalisti u holandskom senatu prigovarali da Crkva ima jedan stav prema socijalistima u Vel. Britaniji, a drugi drugamo. Time su dakako apelirali na holandske katolike, da mogu i oni biti socijalisti.

Glavna značajka koja karakteriše sve razne socijalizme t. j. socijalizme u pravom smislu te riječi jest, da traže ukidanje privatnog vlasništva i privatnog unajmljivanja radne snage. A usprkos gornjim bezazlenim definicijama, od toga se može nešto naći i kod odgovornog labourističkog vođe kao što je MacDonald.

Kad dođe u priliku da pobliže objašnjava svoj program, govori da se zemlja mora nacionalizovati a kapital treba da dođe u javno vlasništvo. To je rekao i u svojoj knjizi „Socijalizam i društvo“, izdanoj god. 1905. Poslije nije više nikad bio tako neoprezan. Somerville uopće ističe opskurnost, t. j. nejasnoću i opreznost kod MacDonalda i ostalih socijalističkih vođa, a tu opreznost, kaže, treba tumačiti s jedne strane izbornom taktikom, a s druge strane strahom od odgovornosti, koji ih nagoni da budu oprezniji u isticanju i izvođenju svojih načela, osobito kad su na vlasti te bi im se moglo osvetiti, ako ne bi uspjeli s pokušajima kakve socijalizacije ili nacionalizacije.

Ali, kaže dalje isti pisac, socijalizam treba promatrati nesamo po dvoličnim i beznačajnim definicijama, nego i kao jedan aktuelan pokret. Treba čuti mnogobrojne propagandiste u industrijskim gradovima i rudarskim središtima, zatim treba pratiti pisanje nekih manjih radničkih tjednika. Tu sve kipti izazivanjem klasne mržnje. Općenito se i ustrajno napada privatno vlasništvo. Napada se bogatstvo i nejednakost. Optužuje se renta, kamate i profit kao rezultat izrabljivanja. Pisac ističe da je socijalizam jak u destruktiji. Unutar Labour Party mnogi se socijalisti opiru toj destruktivnoj propagandi, ali ne mogu uspjeti, već moraju da šute, ako ne će da na svojim mjestima budu zamijenjeni s komunistima. Treba imati to u vidu, jer se naziv socijalizam ne može umatati raznim dvoličnim definicijama. Taj naziv ima svoju historiju, tradiciju, podrijetlo i rezultate, od čega se on ne može odijeliti. Zato se mnogi katolici, članovi Labour Party nalaze radi toga naziva u neprilici, a i sam MacDonald je izrazio želju da se oslobode naziva „socijalist“ u korist naziva „labour“. Pogotovo bi se dakle katolici morali kloniti tog kompromitirajućeg, kaže pisac, imena. Doduše, nije još dosad nastala potreba da svjesni katolici nesocijaliste napuštaju Labour Party. Stranka još uvijek prima u svoje redove nesocijaliste, iako moraju da se pomire sa socijalističkim imenom. Ali katolici bi s ostalim nesocijalistima mogli biti dosta jaki u Labour Party, da se protive nametanju socijalističke značke. Oni mogu reći da prihvataju program stranke uključivši i velike sheme nacionalizacije, mogu da prihvate i formule onih neizrazitih definicija. Ali naziva socijalističkog ne mogu prihvatiti i njega treba da se klone. Da socijalizam zapravo znači unašanje sektarskih dogma, to pokazuju najbolje sve veći jaz između Labour Party i Independent Labour Party (Nezavisna Radnička Stranka).

Toliko o mišljenju spomenutog pisca.

Po svemu tome čini se kao da socijalizam Labour Party nije još nikako jasnije opredijeljen, i da s njime još nijesu na čistu ni katolici, ni oni koji se svjesno zovu i smatraju socijalistima. Ali svakako, on je u previranju, te polako ali ustrajno skreće na lijevo u težnji da se približi kontinentalnom socijalizmu.

Navodimo još jedan karakterističan slučaj, koji iznose engleski katolički listovi. U Irskoj također postoji parlamentarna radnička stranka. Vođa ove T. J. O' Connor, govoreći nedavno za jednog kandidata te stranke izjavio je, da su vođeća načela njegova stranačkog programa ona postavljena u velikoj enciklici pape Leona XIII. Rekao je još i to, da ljudi u Irskoj spremno prihvataju ta načela, ali da ih ne provode u praksi! Katolički listovi donoseći ove izjave, iznose s prijekorom opasku, da stranka nije bila po svojim predstavnicima zastupana s ostalim katoličkim radnicima svijeta kod proslave enciklike „Rerum novarum“ u Rimu mjeseca maja ove godine, ali da je bila zastupana po svojim delegatima na internacionalnom socijalističkom sastanku u Berlinu poslije rata, kao i u Pragu 1928. god., zatim da jedan tjedni list te stranke vodi stalnu propagandu u ko-

rist sovjetske Rusije i nastoji da obeskrjepi sva svjedočanstva onih, a među njima i pape, koji dokazuju, da su boljševici zakleti neprijatelji kršćanstva.

Poznato je iz nedavne predizborne borbe u Engleskoj, da se je poslije rascjepa u Labour Party i isključenja MacDonalda kao vođe stranke, novi šef stranke Henderson izjavio zajedno s drugim vodama za diktaturu Trade Unionsa preko Labour Party, odnosno preko vlade, te za kolektivizaciju nekih važnijih privrednih grana. Jasno je, da je to uplašilo pretežno konzervativnu masu birača, pa je to bio jedan od glavnih uzroka poraza Labour Party u najnovijim izborima. Reakcija se opaža s jedne strane u porastu birača u korist konzervativne stranke, a s druge strane u prelaženju dosadanjih pristaša liberalne stranke konzervativcima. Međutim i sama Labour Party izgubila je milijun i pol glasova u korist konzervativaca, a među tima bio je sigurno i znatan broj katolika. Uzevši u obzir sve momente, ne može se baš govoriti o težem porazu Labour Party kao jedne stvarne snage u engleskom političkom i socijalnom životu. Ona njezina snaga, koja počiva u prvom redu na radničkim masama i organizacijama, ostala je uglavnom nelaknuta. Ona se samo malo pročistila, tako da su u njoj i dalje ostali oni ideološki vjerniji i radikalniji elementi.

A prilike su uistinu u Engleskoj tako nezgodne, da bi se engleski katolici doskora mogli naći i pred težim problemima s obzirom na svoje odnošaje prema Labour Party i prema socijalizmu.

Stvarno, posljednji engleski izbori pokazuju, da se tamo u posljednje vrijeme događa odlučna dioba konzervativnih i radikalnih elemenata. Teške ekonomske i socijalne prilike, u kojima se i Velika Britanija nalazi, imogle bi uzrokovati da obje strane pođu u veće ekstreme. Napose bi se u radničkoj stranci moglo dogoditi veće skretanje na lijevo k ortodoksnom socijalizmu, tim više, što je njezina stvarno velika snaga stegnuta izbornim redom u neznatnu parlamentarnu opoziciju, tako da ne će moći doći do opravdanog i primjerenog utjecaja na daljnje reguliranje ekonomskih i socijalnih odnosa.

Položaj katolika mogao bi u takvoj situaciji postati težak. Gledajući položaj sa strane, nama se čini, da su se katolici pristaše radničke stranke našli najjednom u društvu, koje je za njih i odviše radikalno. Jer ipak i engleski katolici sa najnaprednijom orijentacijom još uvijek su u svojim pogledima na pr. na privatno vlasništvo, socijalizam itd. daleko konzervativniji, nego oni katolički krugovi na kontinentu, koji su našli svoju vlastitu kršćansko-socijalnu ili pače kršćansko-socijalističku orijentaciju. Poda li Labour Party na lijevo, ne uzmognu li oni to spriječiti, u što se baš ne možemo nadati, oni bi mogli biti prisiljeni, da sada čine ono, što dosad nijesu smatrali potrebnim t. j. da potraže eventualno s ostalim kršćanskim elementima, svoju vlastitu političku i socijalnu orijentaciju, da pođu putem već postojećih sličnih pokreta u ostalim evropskim zemljama, gdje moraju katolici i drugi kršćanski elementi da zauzimlju stav prema ortodoksnom socijalizmu

Dr. S. Podolšak.

Paške solane i paški težaci-radnici

Na obalama našega Jadrana sada rade samo solane u Stonu, koje su veoma malene, u Pagu, kapacitet kojih bi se mogao još povećati, i nove potpuno još neizgrađene u Ulcinju, koje bi morale postati najveće u našoj državi. Solane na Rabu su već potpuno napuštene. Otok Pag u Dalmaciji (sada pod savskom bano-

vinom) mjeri 273 km² površine sa circa 10.000 stanovnika, koji se većinom bave vinogradarstvom i ovčarstvom. Glavno je mjesto na otoku grad Pag sa 4000 duša. Muškarci se bave osim vinogradarstvom (postoji i vinarska zadruga), sirarstvom, ribarstvom (ribarska zadruga) i radnjama na solanama (radnička-poljodjelska zadruga). Djevojke se mnogo bave izradivanjem paških čipaka, koje su na glasu po cijelom svijetu, a svoj rad usavršavaju u čipkarskoj školi.

Otok Pag je veoma dug (60 km), a stvara u svojoj sredini ogroman zaljev sa uskim otvorom (paška vrata) prema Velebitu (Karlobagu). Na obali pak duž grada, more kroz kratki kanal, preko kojega je podignut betonski most, ulazi u drugi zaljev, dosta plitak, južno od grada, dug 6 kilometara a širok najviše 1 kilometar. Naokolo žala tog manjeg zatvorenog zaljeva prostiru se solna guvna ili paške solane.

Ove solane postoje već stoljećima, a bilo je godina kad su upravo cvale i bile vrelo znatnog prihoda za pučanstvo i mletačku republiku, što dokazuju starinske palače, crkve i druge zgrade sagrađene od klesanog kamena i ukrašene finom ornamentikom. Na solanama je uvijek radilo oko 500 radnika a solane su bile razdijeljene na t. zv. „pertinence“ kojih je bilo 130, sve vlasništvo privatnika pod upravom jednog paškog konzorcija i gosp. Miovića iz Drniša. Austrijski državni monopol bi pak od njih kupio svu sol. Bivši austrijski državni erar je otkupio od gore spomenutih te solane za 500.000 kruna god. 1906., jer je tada narod selio u Ameriku, osobito od 1900 g. dalje, kad je žiloždera uništila vinograde, a ekonomske krize silile i mlade radne sile da traže pomoć dalje od kuće. Radnici su se iseljavali u Sjedinjene Države S. A. Malo je bilo tada radnika u Pagu, pa se vlasnicima solane zato nije isplaćivalo onih pet-šest godina držati dalje solane, te su u toj prvoj krizi rado pristali na prodaju i dobili od Austrije državne obveznice. Godine 1909. Austrija je znatnim troškom obnovila solane. Površina ovih iznosi 1,128.000m², te sastoji od dvije poljane za drugo i dvije poljane za treće isparivanje, od 176 solnih lijeha za kristalizaciju i 13 za koncentraciju soli. Morsku su vodu prije radnici sipali u lijehe posebnim lopatama, a Austrija je uvela posebni motor koji crpi more i sipa ga na poljane solane. God. 1923. uveden je drugi, novi motor sa protivne strane gdje se do sada radilo, t. j. na zapadu, ali je nova zgrada za motore uska, tijesna i nespretna, jer se previše htjelo štediti. Novim motorom povećala se i površina solana za jednu četvrtinu. Do godine 1924. radilo se sa 66 solnih lijeha, a od te godine sa 88.

Sol se pravi na veoma jednostavan način, ljeti, žegom od sunca, koji ishlapljuje vodu koja se nalazi zatvorena u velikim solnim guvnima ili lijevama sa zidićima od ilovače. Isparivanjem vode po suncu, sol ostaje gore kao led nad vodom. Taj se rad na solanama vrši od mjeseca juna do oktobra. Gornji sloj soli je čist, bio, a onaj što se nešto pomiješa sa blatnim dnom lijeha je siv. Bijela sô služi za ljudsku hranu, druga za solenje mesa, ribe itd. Paške su solane god. 1921. napravile 518 vagona soli, od čega 1,049.372 kg bijele soli i 4,157.427 sive. god. 1922. 825 vagona (2,338.150 kg bijele i 5,915.890 kg sive), 1923. g. 500, 1924. g. 530, a 1925. g. 440 vagona soli. Ta je godina bila veoma povoljna, jer je vladala velika suša, tako da se moglo sigurno napraviti preko 1000 vagona soli, ali buknuo je generalni štrajk svih solara, organiziranih u „Jugoslavenskom Strukovnom Savezu“ zato što uza sve opetovane molbe za povišenje nadnica uz prijetnju štrajka, monopolska uprava nije htjela uvažiti pravedne želje radništva koje se najzad odlučilo na štrajk. Te pravedne zahtjeve radništva je uprava solane i monopola priznala tek iza štrajka koji je časovito štetovao radništvu, koje

je ipak iza štrajka došlo do boljih nadnica, ali mnogo više monopolskoj upravi koja je štetovala za više milijuna dinara.

God. 1926. napravilo se je na solanama samo 380 vagona. Te su godine uveli na solanama afrički sistem zgribanja soli, t. j. dva puta u sezoni, dok se prije to činilo svaki drugi dan. Uvadanje ovog sistema, koji je koristan za tople afričke krajeve, gdje rijetko kada kiši, veoma je štetno kod nas, gdje i ljeti znadu nadoći jake kiše, te tako rastopiti velike mase soli koje leže na solnim poljanama, na štetu erara, a još više radništva, kako ću to poslije rastumačiti.

U kratko: paške solane, koje bi mogle dati u godinama suše do 1500 vagona soli, kad bi bile dobro i razumno upravljene od privatnika, danas daju samo 4—500 vagona na godinu, na štetu erara i radnog naroda u Pagu.

Magazini soli nalaze se u Pagu na malom poluotoku koji je nazvan po sv. Petru, jer je tu bila crkvice istog imena. Mletačka je republika sagradila šest tih ogromnih magazina soli a Austrija još tri, tako da ih ukupno ima 9. Blizu magazina je mala kuća Uprave državnih solana i mala lukica za brodice koje prenašaju sol od solnih daščara, koje su udaljene od grada 5 do 6 kilometara u magazine.

Što se tiče nadnica solinara, austrijski je monopol plaćao konsorciju solina i g. Mioviću kruna 1.50 za 100 kg. soli. Od ovoga bi konsorcij plaćao radnicima 75 para po kvintalu, t. j. polovicu od onoga što je konsorcij primao od monopola, ali je zato konsorcij o svom trošku vršio sve popravke na solanama. Radnika solinara je bilo oko 500, ali su na solanama radili prama potrebi, tako da su ovi radnici imali vremena da rade i u svom polju jutrom i večerom. U jutro od rane zore do 8 sati radili bi u svome polju ili vinogradu, zatim na solanama a poslije 4 sata poslije podne su opet obrađivali svoju zemlju. U dane pak kada bi se sakupljala sol, a to je bilo jedan put u tjednu, svaki bi radnik doveo ženu, sestru ili kćer, koje su u kopanjama prenašale sol. Isto tako bi se radilo s većim kućnim personalom, kad bi prijetile kiše, da se spasi već gotova sol. Kroz ljetnu sezonu radnik bi dobio u Pagu 60—100 forinta, koji bi mu vrlo dobro došli uz druge proizvode njegovih polja. Na solanama bi radili samo mješćani iz grada, a iz sela obično nitko.

Kad su solane prešle u ruke austrijskog monopola, radnici su dobivali više nego li pod konsorcijem, t. j. 1 do 10 kruna za 100 kg. Kad su god. 1908. i 1909. solane preuredene, radnici su radili na nadnicu od 3 kr. dnevno (stvarno primali kr. 2.70, a 30 para su ostavljali za bolesninu i pensiju). Iza evakuacije Paga od strane talijanske okupatorne vojske god. 1921., nadnica je bila 10 din. a nešto kasnije 12. din.

Neki radnici, pod uplivom zadarskih socijalista bili su za vrijeme okupacije osnovali radničku organizaciju „Camera del lavoro“, da ih štiti u staleškim interesima. Željšan da kao svećenik radim među radničkim masama, tražio sam i dobio od preuzv. nadbiskupa dra Pulišića u Zadru mjesto župskog pomoćnika u Pagu još 1915 g. Ratne prilike i nevolje nijesu mi pustile da razvijem svoju djelatnost među radnicima. Istjeran od talijanske okupatorne vojske iz Paga, u u Ljubljani sam proučio organizaciju i djelovanje od velikog našeg doktora Kreka osnovanog „Jugoslavenskog Strukovnog Saveza“. Čim sam se povratio u Pag iza oslobođenja od Talijana god. 1921., nagovarao sam i radio da radništvo osnuje za pripomoć u bolesti i nesreće na radnjama te za potporu u nezaposlenosti, kao i za obranu staleških interesa itd. (još nije bio izašao zakon o zaštiti radnika od 1922. g.) radničku organizaciju „Jugoslavenski Strukovni Savez“. Uspio sam da skupa sa Ivom i Ivanom Karavanićima, Josipom Meštrovićem i još nekima

osnujem u Pagu, uz velike protivnosti mjesne inteligencije i vlasti, „Jugoslavenski Strukovni Savez“, stalešku organizaciju solinara i nosača, koji je u mnogočem poboljšao ekonomski, prosvjetni i vjerski život radnika solana, ali o tome drugom prigodom.

Nastupom Jugoslavije u Pagu, nadnice solinara su bile 10 pa 12 dinara, ali odlučnim borbama JSS-a postepeno su se povisile nadnice na 15, pak 20, a onda na 28. din. Iza generalnog štrajka koji je poveljen od svih solinara članova JSS-a god. 1925, u kojem nam se predbacivalo da smo protivnici države i komunisti, jer tražimo za radnike nadnice dostojne čovjeka, koji radi cijeli dan na žegi, sa nogama u vodi, a hrani se daleko od svoje obitelji i grada te su predali najprije mene samoga, pa zatim čitavo društvo sudu, koji nas je riješio od optužbe, digle su se nadnice na 38 din., a za neke kategorije i 42 dinara.

Organizacija JSS. je bila trn u oku mnogima, i čim sam bio premješten iz Paga u Šibenik, 1929. g., JSS je radi razloga koji su stajali izvan njega, morao prestati s radom. Tako je radništvo izgubilo svoj glavni naslon, obranu i pomoć, ali se i dalje drži čvrsto oko svoje dobre i lijepe „Radničke Poljodjelske Zadruga“. Spriječanjem djelovanja JSS snižene su nadnice solinarima na 34, pa na 32 dinara.

Ekonomska kriza je strašno pogodila Pag; ona datira tamo već od prije tridesetak godina, ali u zadnjem je deceniju a pogotovo zadnjih nekoliko godina ta ekonomska kriza došla do vrhunca i vodi narod u očaj, jer je bijeda nevjerovatna. Lijepu zaradu obiteljima nosile su čipke, ali radi svjetske krize ta trgovina ide veoma slabo.

Austrija je nagovarala paške težake da na propalim vinogradima opet sade amerikanice, jer je to jedina stvar koja može dobro da uspijeva na tom otoku. Narod je poslušao, sadio je opet lozu, a sada obiluje vinom koji ne može ni popiti ni prodati. Lička je željeznica već potpuno uništila Karlobag, a djelomično i Pag. Krčmari Like vole ići u Split i Šibenik, gdje im je lakše utovariti vino u vagone i tako ga nositi doma nego li utovarivati vino u ladice, pa onda opet iskrcavati ga na obali Karlobaga, opet utovariti na kola, pa onda hajde preko Velebita.

Težaci su u krizi, jer vino nije prodano ili ga se prodaje ispod cijene po 1 do 2 dinara litar, a bura i morska slana više godina redom uništavaju sve proizvode zemlje, što je sve bacilo mnoge na prosjački štap i u dug, tako da se računa, da se iznos dugova u mjestu, bankama i privatnicima (amerikancima!) kreće oko deset milijuna din. To je slabo, da gore ne može biti! Vlasnici su prodali austrijskom eraru solane, ali im kod nas još nijesu priznate te obveznice, i tako bivši vlasnici nemaju ni solane ni novac premda se od solana dobivaju svake godine lijepi milijuni, a kad bi se bolje iskorišćavale, dobivalo bi se još više milijuna.

Veliku bi pomoć morale donijeti ovom narodu solane, ali one ne donose narodu onu pomoć, koju bi mogle i morale. Do godine 1925, zgripanje soli bi se vršilo mal ne dnevno, t. j. formirana bi se sol u lijehu sakupila, i radnici bi je nosili u daščare (ima ih 22), poredane duž solnih guvna. Na svršetku sezone brodicama bi se sol prenašala u magazine na gradskoj obali u Pagu (daleko od solane 6 km.), a zatim parobrodom poslala drugim stovarištima monopolske Uprave. God. 1925. i 1926. uveden je novi sistem t. zv. francusko-afrički, t. j. na već kristalizirani sloj soli u lijehu, pušta se da more stvara isparivanjem drugi

slaj soli, pa dalje treći, četvrti itd. Taj debeli slaj soli sabire se dva do tri puta kroz sezonu, te tako radnici koji su radili taj posao svaki dan, od god. 1926. rade to samo par puta u cijelom ljetu. Ovim se sistemom smanjuje zarada radništva kojemu više nema opstanka u Pagu, i mora da se seli u svijet e da može dobiti koricu kruha za sebe i svoju obitelj.

Taj novouvedeni afrički sistem moglo bi se sa financijalnog gledišta donekle opravdati, kad ne bi nanašao štetu i eraru i narodu. Kristalizirana sol nalazi se izložena silnim štetama od kiše, koja brzo rastapa na ovakvim prostranim poljanama sol, tako da su gubici osjetljivi. Sjećam se prije par godina, kako je velika kiša rastopila i odnijela u jedan put preko 20 vagona soli. Kao tajnik radničke organizacije solinara protestirao sam kod uprave solana ističući da taj sistem šteti eraru i radništvu, koje će što bude više od kiše uništenih količina soli, to manje imati zarade, jer je onda manja količina soli za prenos u brodicama i parobrodima. Odgovoreno mi je riječima strpljivog Joba: „Bog je dao. Bog je uzeo!” Ne! nije Bog uzeo, nego je nezgodni sistem uzeo i narodu i eraru. Osim toga kupljen je motorni čamac i napravljena cijela flotilja brodova za prenos soli, koji su koštali velik novac, i tako je oduzeto mjesnim brodarima da zarade svojim brodicama. Kad bi se računalo trošak brodova i kamate za taj trošak, mirne duše mogu reći, da bi jeftinije eraru bilo da je i dalje uzimao u najam paške brodice, a time bi se dalo živjeti i mjesnim brodarima, koji su građani ove države i s pravom traže da im domovina bude pri ruci.

Živio sam među Pažanima 14 godina, pa poznam, mislim dosta dobro njihove prilike i taj problem solana a bio sam glavni osnivač organizacije solinara i njezin tajnik za 7 godina. Ima jedno rješenje. Socijalizirati solane, t. j. predati solane u ruke radničke stručne organizacije koja okuplja sve solinare a ne privatnim spekulantima, sisavcima radništva, te pod kontrolom državnog erara neka oni pod kaucijom vode sve poslove. Ovaj prijedlog je jedino dobro rješenje na korist paškog radništva i na korist državnog monopola koji bi dobio stalno 500—800 vagona soli više na godinu, jer bi radništvo bolje pazilo na ono što mu daje sredstvo za život i budućnost.

Jose Felicinović

Šezdeseta godišnjica g. Kunschaka

11. studenoga navršio je g. Leopold Kunschak, ugledni vođa kršćanske socijalne stranke u Austriji, šezdeset godina života.

G. Kunschak je stupio još kao sedlarski pomoćnik u redove kršćanske socijalne stranke, u dobi kad ju je vodio glasoviti dr Lueger, taj veliki bečki pučki tribun, čiji je izbor na mjesto načelnika Beča austrijski car potvrdio tek onda, kad je Lueger po peti put izabran. G. Kunschak je u stranci svojom velikom sposobnošću zauzeo prva mjesta, te je već odavna vođa kršćanskog socijalističkog radništva i stranačke organizacije u Beču. Duboko vjeran pravcu dra Luegera, g. Kunschak je u svojoj stranci predstavnik one velike frakcije, koja energično pobija sijekuriste i afariste, koji su se još za Luegera živa uvukli u kršćansku socijalnu stranku te pobijaju ne samo austromarksizam, nego i sve moderne socijalne političke tekovine. Na kongresu svoje stranke koji je održan u travnju ove godine u Celovcu, gg. Kunschak, Spalovsky i dr. podvrgli su oštroj kritici strankine eksperimente — tako su ih oni nazvali — sa tzv. građanskim blokom i antimarksističkom frontom, te istakli potrebu da se povede oštra borba protiv kapitalizma, jer

se stranka znatno ohladila. Osobito je g. Kunschak kritizirao politiku stranke prema Heimwehrima te mandatolovce u stranci.

Neuposlenost u Jugoslaviji

19. studenoga predala je jedna deputacija zagrebačkih radnika banu savske banovine predstavku o vrlo teškoj neuposlenosti radnika i namještenika u Zagrebu. Iz nje se vidi da je u Zagrebu normalno uposleno 33.975 radnika i namještenika, 5.001 ih radi ograničeno, a 16.165 je potpuno bez posla. To znači da dvije petine radnika u Zagrebu trpi veliku oskudicu. Osobito velika neuposlenost vlada kod metalnih radnika, građevinara i kožara.

Zanimivo je što glede neuposlenosti piše g. Artur Benko-Grado u reviji „Index“ br. 2. On piše:

„Često se čuje u privrednim krugovima i čita po privrednoj štampi da u Jugoslaviji nema zapravo nezaposlenosti. Ta je tvrdnja ispravna; ako se nezaposlenost podrazumijeva u smislu te pojave u velikim industrijskim zemljama svijeta. Nezaposlene u tom smislu možemo tražiti samo u krugovima pravih radnika, dakle onih koji žive isključivo od nadnice, i to naročito među kvalifikovanim radnicima, dok među nekvalifikovanim ako možda i doista žive od nadnice, vrlo često poljoprivreda čini posljednju rezervu, krajnje utočište, neku vrstu našeg i zemalja srodnih nama, specifičnog socijalnog osiguranja protiv nezaposlenosti. Broj nezaposlenih među pravim radnicima nije sigurno u cijeloj zemlji nikada nadmašio broj od 10.000. Drukčije je s onim nezaposlenima u kategoriji industrializovanih seljaka i seljaka koji samo od vremena do vremena rade u industriji. Broj nezaposlenih u toj kategoriji cijenimo na neko 60.000. Šta se tu događa? Kad nestane mogućnosti zarade u industriji, vrati se industrializovani seljak stalno na svoj seljački posjed koji ne može da mu osigura pokriće troškova minimalnog standarda života, mora dakle da taj standard snizi. Onaj pak seljak koji je pošao da samo zaradi mali kapital, kako je gore rečeno, vratit će se na svoj posjed koji mu pruža doduše mogućnost održanja uobičajenog standarda, ali će industrija u ovom slučaju ostati bez kupca. A pečalbari će još u većoj mjeri no dosada okre-

Knjižara „NARODNE PROSVJETE“

Zagreb Kaptol 29

preporučuje knjige svoje naklade:

P. Butorac: „Za napretkom“, šest rasprava o suvremenoj civilizaciji
Din 25.— Din uvezano 40.—

Dr S. Deželić: „Burze i burzovni poslovi“ Din 10.—

Dr J. E. Krek: „Socijalni govori, eseji i nacrti“, Din 10.—

A. Mrkun: „Kršćanska karitas“, Din 20.—

Dr A. Ušeničnik: „Principi socijologije“, Din 5.—

nuti da sele u inozemstvo, ako mogu, a ako ne mogu, još jače obdard života. Dok se u industrijskim zemljama nezaposlenost svakoga mjeseca cita u brojkama kao na tomboli, dok se ondje samo računa koliko socijalno osiguranje protiv nezaposlenosti košta državu, poduzetnike i one koji su zaposleni, ali svi jednako bdiju da standard života nezaposlenih ne padne, tako te nam se tu pruža grandiozan primjer djelomično riješenog socijalnog problema: u nas, i u zemljama kao ova, znači nezaposlenost u industriji tihu borbu izvjesnog dijela seljaka za svagdanji kruh, ugrožavanje narodnog zdravlja, i produkcijske snage buduće generacije. Ovaj oblik problema nezaposlenosti može postati opasniji od onoga, jer podgrizava nevidno i nečujno suštinu rase."

„Jugoslavija troši glasom statistike Centralnog Odbora za Posredovanje Rada kroz pola godine na sve vrste potpora nezaposlenima 5 milijuna dinara. Velika Britanija troši 62 milijuna ili 17 milijardi 173 milijuna dinara. Relacija je 1 : 3400.

U Jugoslaviji nema obvezatnog osiguranja protiv nezaposlenosti. Potpore dobivaju nezaposleni radnici od Burza Rada u obliku redovnih, vanrednih i putnih pomoći. Redovne se pomoći dijele srazmjerno vremenu kroz koje je radnik, dok je još bio zaposlen, bio osiguran kod nadležnog Okružnog Ureda za Osiguranje Radnika. Tu pomoć dobiva radnik kroz dvije do šest nedjelja. Redovna lična pomoć iznosi 10 dinara dnevno, a za članove obitelji po 3 dinara dnevno. Vanrednu pomoć dobiva radnik koji je ostao bez posla, nalazi se u teškom stanju i zamoli za potporu kod nadležne Burze Rada, ako i nije stekao pravo na pomoć. Dobiva najviše 150 dinara u obrocima. Putne pomoći daju se svima onima koji treba da se vrate u svoje stalno boravište ili da se upute na novo mjesto zaposlenja. Neki dobivaju i pomoć u hrani.

U nacionalnoj ekonomiji smatrao se ranije nezaposlenim svaki radnik koji nije mogao da nađe zaposlenje u svojoj struci. Ta definicija nije nikada vrijedila na pr. za Ameriku, gdje je svatko mijenjao svoju struku prema nuždi i prilikama. Kod današnjeg stanja privrede svijeta smatrao bih nezaposlenim svakoga onoga tko nije kadar da si radom namakne sredstva za pokriće troškova minimalnog standarda života svoje klase.

U praksi taj pojam nije pročišćen nigdje u svijetu. Negdje se smatraju nezaposlenima, kako proizlazi iz prije donesene tabele, samo oni koji primaju potpore, negdje oni, koji su kao nezaposleni registrirani, negdje oni koje kao nezaposlene u sistematskoj evidenciji vode Radnički Sindikati itd. Pošto sam pojam nije pročišćen, ne može ni statistika nezaposlenosti biti precizna ni podesna — bez osobitih rezerva — za međunarodna isporođivanja.

Na konferenciji održanoj kod Ministarstva Socijalne Politike u proljeću ove godine ustanovljeno je da u cijeloj zemlji ima maksimalno 100.000 nezaposlenih, od kojih 70.000 otpada na sezonske radnike, a 30.000 na kvalifikovane radnike. Na toj konferenciji ustanovljeno je također da najveća nezaposlenost vlada u rudarskoj, drvnoj, kovinarskoj, kemijskoj i tekstilnoj industriji. Ni na toj konferenciji nije donesena nikakova definicija nezaposlenosti. Vjerojatno je pojam kvalifikacije uzet u najširem smislu riječi. U kategoriji sezonskih radnika sadržani su sigurno i pečalbari o kojima je gore bilo govora.

IV